

Jihočeská univerzita

Pedagogická fakulta

Katedra anglistiky

Diplomová práce

**Výraz pro "chybu" v moderní angličtině,
jeho synonyma a kolokační omezení**

**Expressions for the word "mistake" in modern
English, its synonyms and collocational restrictions**

2006

Knihovna JU - PF



3115172707

Autor DP:
Matouš Radimec

Vedoucí DP:
PhDr. Marie Ernestová

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA ANGLICKÉHO JAZYKA

Anotace

Tato práce se zabývá výzkumem výrazů pro "chybu" v moderní angličtině a jejich kolokačním omezením. Výběr synonym vychází z Rogetova thesauru, některá další byla doplněna z dalších zdrojů. Práce má za cíl postihnout a popsat mechanismy, podle kterých jednotlivá synonyma vstupují do určitých kolokací, zabývá se stupněm formálnosti, odbornosti a specifičnosti každého výrazu a snaží se zachytit obory lidské činnosti, ve kterých se tato synonyma nejčastěji vyskytují. Pro doplnění jsou uvedeny překladové možnosti synonym, jejich původ v moderní angličtině a statistika frekvence jednotlivých výrazů.

Annotation

This thesis deals with research into expressions for the word "mistake" in modern English and their collocational restrictions. Their selection was based on Roget's Thesaurus; others were supplied from several additional sources. The work is intended to analyse and describe mechanisms which determine the collocations of the synonyms for "mistake". It also deals with the degrees of formality, proficiency and particularity of these synonyms and describes the context where they appear most frequently. In addition, it involves possible translations of these synonymic expressions, their etymology and origin in modern English, as well as frequency statistics.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem jen uvedené prameny a literatury.

Matouš Radimec

Matouš Radimec

V Českém Krumlově, 16.4.2006

Mé poděkování patří všem, kteří mi při zpracování mé diplomové práce pomohli, především PhDr. Marii Ernestové za odborné konzultace a podnětné rady.

Zdroje, metody a cíl výzkumu.....	2
Výrazy běžné a obecné.....	6
Error.....	6
Fault.....	8
Mistake.....	10
Výrazy s životným (lidským) činitelem.....	12
Slip.....	12
Oversight.....	14
Misunderstanding.....	15
Blunder.....	17
Misconception.....	19
Fallacy.....	21
Impropriety.....	22
Faux pas.....	23
Cross purposes.....	24
Výrazy s neživotným činitelem.....	25
Defect.....	25
Flaw.....	27
Lapse.....	29
Glitch.....	31
Misfire.....	32
Výrazy odborně-technické.....	33
Malfunction.....	33
Misprint.....	35
Erratum.....	36
Corrigendum.....	37
Miscarriage of justice.....	38
Miscalculation.....	39
Mispronunciation.....	40
Výrazy hovorové a slangové.....	42
Bloomer.....	42
Howler.....	43
Gaffe.....	44
Goof.....	45
Clanger.....	47
Botch / Botchery.....	47
Jiné výrazy.....	49
Accident (by accident).....	49
Další synonyma.....	50
Tabulky a statistiky.....	50
Nejběžnější synonyma pro chybu v BNC.....	51
Četnost synonym podle výsledků hledání internetových vyhledávačů.....	51
Tabulka slovesných a adjektivních tvarů synonym.....	53
Idiomatické výrazy a fráze.....	54
Příслови.....	58
Příслови o omylnosti člověka.....	58
Příслови o nedokonalosti světa a věcí.....	59
Příслови o příčinách či následcích chyb.....	59
Závěr.....	61
Seznam použité literatury.....	64

Zdroje, metody a cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo ze zkoumaného vzorku synonym pro výraz "chyba" v současné angličtině vysledovat a zpracovat převládající tendence ohledně jejich vazby na určité činnosti či obory lidské činnosti, kontext nebo významové zabarvení. Dalším cílem bylo stanovit nejběžnější konstrukce a fráze, ve kterých se vyskytují, která slovesa či adjektiva je nejčastěji doprovázejí a další zákonitosti. Celý výzkum byl podřízen faktu, že zpracovával pouze nepatrný zlomek skutečného jazyka a tím pádem nelze jeho výsledky považovat za stoprocentní. Nicméně cílem nebylo postihnout celý jazyk, ale právě odhalit převažující kolokace a zákonitosti.

Počátečním bodem výběru synonym byl Rogetův thesaurus, ze kterého bylo získáno zhruba 30 synonym, některá další byla doplněna z dalších zdrojů podle úvahy autora¹. Celkový počet myslitelných synonym se tak vyšplhal na pět desítek výrazů. Celkově tato práce zpracovává 31 synonym pro chybu v moderní angličtině.

Jako výchozí materiál pro výzkum bylo shromážděno 830 excerpt z anglicky psaných dokumentů ne starších padesáti let. Vzhledem k obrovskému rozsahu zkoumaného materiálu byl hojně využit internet, a to především vyhledávací služby. Následující synonyma byla vybrána do výzkumu, jak ukazuje následující tabulka zároveň s počtem zkoumaných vzorků.

synonymum	počet zkoumaných vzorků (excerpt)
mistake	91
error	89
blunder	62
flaw	43
fault	40
defect	34
misunderstanding	29
malfunction	28
miscarriage of justice	28
misprint	28
lapse	27
misconception	27
gaffe	26
slip	26
glitch	25

¹ English Synonym and How to Use Them, str. 114, 115 a 299

slip of the tongue	25
faux pas	25
goof	21
botch / botchery	16
slip of the pen	14
fallacy	14
by accident	13
miscalculation	13
impropriety	12
oversight	12
misfire	11
mispronunciation	10
howler	9
bloomer	9
erratum	8
corrigendum	5
clanger	5
cross purposes	5

Co se týká jazykového pozadí, tato práce zpracovává excerpta psaná především britskými autory, to znamená, že uvedené výsledky výzkumu jsou platné pro britskou angličtinu. Při kontrolních vyhledáváních nebyly sice shledány podstatné rozdíly, avšak tato porovnávací vyhledávání nebyla provedena v dostatečném rozsahu na to, aby bylo možné komplexně posoudit kolokace výrazů pro chybu v britské a americké (či jiné) angličtině. Takové komplexní porovnání by možná vydalo na další diplomovou práci.

Způsob vyhledávání byl proveden následujícím způsobem. Pomocí některého známého vyhledávacího serveru (hojně byl využit např. www.google.com) byla vyhledána zkoumaná synonyma, a to tím způsobem, že v pokročilém hledání byly nastaveny požadavky na vyhledání pouze na doménách s příponou .uk. Tato podmínka měla do jisté míry zaručit a) autentičnost textu, b) úzus výrazu v britské angličtině. Nalezené výskyty byly poté podrobeny ručnímu výběru, v němž byly odfiltrovány významy synonym, které nejsou předmětem této práce. V případě, že záznam splňoval logické požadavky na zařazení do databáze excerpt, byl zevrubně zkontrolován, zda-li se jedná o autentický text napsaný rodilým mluvčím. Toto bylo ověřováno: a) původem výskytu synonyma (např. na www.bbc.co.uk autor předpokládá, že autoři příspěvků jsou Britové), b) podle jména autora (není absolutně spolehlivé, avšak do určité míry ano), c) zběžnou analýzou textu, ve které autor práce jazykově zkontroloval, zda-li mohl takový

text napsat cizinec, pro něhož není angličtina primárním jazykem. Zároveň nelze zcela vyloučit infiltraci americké angličtiny do zkoumaných vzorků, nicméně dle povahy a původu zdrojů lze předpokládat, že drtivá většina zkoumaného materiálu, a tím pádem i excerpt, pochází právě z autentických, britských zdrojů. Mezi nejvytíženější zdroje, tzn. servery, ze kterých byla excerpta získána, patří:

www.timesonline.co.uk

www.guardian.co.uk

www.independent.co.uk

www.digitalspy.co.uk

www.icwales.co.uk

www.zdnet.co.uk

www.bbc.co.uk a všechny související stránky (www.news.bbc.uk apod.)

www.telegraph.co.uk

www.dailymail.co.uk

www.femalefirst.co.uk

www.mirror.co.uk

www.publications.parliament.uk

www.theregister.co.uk

www.saferhealthcare.co.uk

a mnohé další, např. regionální servery (www.manchestersonline.co.uk, www.thisislancashire.co.uk, www.thisislocallondon.co.uk atd.). Byly také využity internetové stránky mnohých politických stran, občanských sdružení a běžná uživatelská diskusní fóra, která alespoň do určité míry poskytovala kontakt s hovorovým jazykem. Autor této práce předpokládá, že např. u výše uvedených zdrojů je velmi pravděpodobné, že příspěvek napsal britský občan, čili rodilý mluvčí.

Kromě uvedených internetových zdrojů bylo využito několika britských časopisů a publikací, včetně několika knih. Nicméně, co se týče procentuálního zastoupení, jsou tyto zdroje méně významné. Přestože bylo čerpáno především z internetových zdrojů, snažil se autor maximálně využít internetové stránky tištěných periodik, kde tytéž články vycházejí jak v tištěné, tak v digitální podobě. Snahou bylo nenechat se unést

možnostmi internetu a nalézt takový soubor excerpt, který by bylo možné nalézt podrobným studiem archivů uvedených periodik.

Ze všech výše uvedených postupů vyplývá, že zkoumaný soubor excerpt zpracovává především novinářský jazyk, takový, se kterým se setkáváme v denním tisku. Tento jazyk není v žádném případě homogenní a jeho rozmanitost je dána povahou a stylem každého novináře, oblastí činnosti, které se zprávy týkají a také samozřejmě orientací na čtenáře jednotlivých periodik. Nelze však zcela opomenout na jedné straně vědecké a odborné zdroje, vládní a jiné právní dokumenty a na druhé straně hovorový jazyk. I tyto jazykové protipóly byly ve výzkumu zpracovávány.

Synonyma jsou rozdělena do logických celků, jak naznačuje obsah na začátku práce. V rámci logických skupin jsou synonyma tříděna sestupně podle počtu výskytů, jak je našel vyhledávač www.google.com, až na některé výjimky, výslovně uvedené v textu. Struktura jednotlivých kapitol (kapitoly odpovídají jednotlivým synonymům) není vždy totožná, avšak má svůj řád. Na začátku se objevuje krátký úvod k výrazu, jeho české ekvivalenty, tvary sloves a adjektiv a další doplňující informace. Další část obvykle obsahuje specifiky užití výrazu v různých kontextech, jazykových stylech či oborech lidské činnosti. Jako další přichází uvedení nejběžnějších slovesných, substantivních, adjektivních, předložkových či jiných vazeb tak, jak byly nalezeny ve zkoumaném jazykovém vzorku. To znamená, že možných či dokonce běžných kolokací může být mnohem více, avšak autor se zde snažil zachytit ty nejtypičtější a nejfrekventovanější konstrukce. Poslední část každé kapitoly je krátká historie vzniku a vývoje daného výrazu. Není-li uvedeno v poznámce jinak, jsou tyto údaje čerpány z etymologického slovníku *The Oxford Dictionary of English Etymology*. Výrazy v těchto odstavcích o etymologii uvedené s hvězdičkou (*) jsou hypotetické tvary, které jazykovědci považují za pravděpodobné.

Výrazy běžné a obecné

Error

Error je podle sledovaných zdrojů nejfrekventovanější anglické synonymum pro chybu, nicméně sledované zdroje zpracovávají různé typy textů včetně odborných a technických, kde je *error* zdaleka nejběžnějším označením nefunkčnosti či chyby v dané oblasti. Znamená chybu bez jakéhokoliv subjektivního zabarvení, jedná se o slovo neutrální. Je považováno za slovo technického rázu, v běžném rozhovoru jej zřejmě neuslyšíme a v žurnalistických textech se vyskytuje sporadicky. Avšak právě proto, že náš svět je plný technických manuálů, příruček, publikací a pojednání, je *error* nejběžnějším synonymem. K jeho paradigmatu patří adjektivum *erroneous* a sloveso *to err*, které však některé prameny považují za zastaralé². Toto sloveso se v současném jazyce objevuje zřídka, např. v přísloví "*To err is human.*" (Mýlit se je lidské).

Jak bylo zmíněno, *error* je výraz především technického charakteru, a proto mají jeho kolokace spíše tendenci k vytváření jmenných konstrukcí než slovesných. To však neznamená, že slovesné konstrukce jsou neobvyklé, právě naopak, avšak nevykazují takovou pestrost a variabilitu. Jak je u synonym pro chybu běžné, vyskytují se kolokace se slovesem *to make* (*to make an error*), avšak lze nalézt i mnohé další, např. *to realise* (*to realise an error*), *to report* (*to report an error*), *to protect* (*to protect from error*), *to find* (*to find an error*), *to commit* (*to commit an error*), *to detect* (*to detect an error*), *to identify* (*to identify an error*), *to point out* (*to point out an error*), *to categorise* (*to categorise an error*), *to approach* (*to approach an error*), *to clear* (*to clear an error*), *to describe* (*to describe an error*) atd. Běžnou slovesnou frází je pasivní tvar *an error (was) found*.

Ve zkoumaném materiálu byla nejběžnějším kontextem informatika a všechny vědy, které s ní souvisejí, především pak programové vybavení počítačů a jiných přístrojů pracujících s mikroprocesory a programy. Škála kolokací je velmi široká a kromě uvedených slovesných frází je možné nalézt tisíce substantivních frází, které se v této oblasti lidského vědění vyskytují. Mezi ty nejběžnější a vícekrát se opakující patří např. *computer error*, *system error*, *modem error*, *operator error*, *website error*, *syntax error*,

² např. Longman Dictionary of Contemporary English, s. 458

unexpected error, unknown error a další. Mezi méně obvyklé a mnohdy méně srozumitelné (alespoň pro laiky) patří např. *win32 error, runtime error, spreadsheet error, routine error* nebo *cut-and-paste error*. Mimo počítačovou technologii byly nejčastější jmenné konstrukce *fatal error, grave error* a *common error*.

Kromě počítačové terminologie se výraz *error* vyskytuje v pojednáních o celém vědeckém odvětví, které se zabývá předcházení a řešení lidských chyb při obsluze složitých a mnohdy nebezpečných zařízení. V těchto kontextech je zdaleka nejfrekventovanější termín *human error*. Tento termín se pochopitelně nevyskytuje pouze v této vědě, tato kolokace patří celkově mezi rozšířené a lze ji poměrně často najít i v novinářském projevu ("*We can never know if the Greek vote would have been decisive, but it is lamentable for one human error to have ruined all our hard work which we put in trying to win the Games*").

V lékařství se objevuje výraz *medical error* pro pochybení lékaře při výkonu lékařského povolání.

Error se také objevuje v didaktických a metodických příručkách v souvislosti s chybami, které dělají žáci při výuce v daném předmětu. Setkáváme se potom s termíny jako je např. *to identify errors, to correct errors, to detect an error, to avoid errors, spelling error, the approach to an error, uncommon but stable error* atd.

Používanou předložkou pro vyjádření, že něco bylo učiněno omylem, je *in error* (... *opened the valve in error*). Mezi další kolokace patří např. *to be responsible for an error, the nature of errors, the full scale of the error, the succession of errors, monitoring for errors* atd.

Error se také vyskytuje ve frázi (dělat něco) metodou pokusu a omylu; její anglické znění je: *(to do something) by trial and error*. („*You will find out by trial and error which flowers grow best*“).

Error je nejfrekventovanější synonymum, které se umístilo na 1603. místě co do četnosti v British National Corpus s 5945 výskyty, těsně předstiženo tak obvyklými slovy jako je *rain* či *afraid* a následováno např. *quick, spring* či *average*.

Error je slovo původem z góštštiny (*airzei*), ze které se dostalo do latiny (**ersare*, *errare*). Do moderní angličtiny se dostalo přes italštinu (*errare*), španělštinu (*errar*) a francouzštinu (*errer*). Uvedený vývoj odpovídá také slovesu *to err*, v současné angličtině již zastaralému, alespoň ve významu chybovat, chybit, udělat chybu.

Fault

Výraz *fault* patří mezi nejfrekventovanější v současné angličtině. Tento fakt lze přisoudit široké škále významů, který tento výraz pokrývá. Výraz *fault* představuje ze sémantického hlediska extrémní případ, kdy se vyskytuje jak v běžném, každodenním rozhovoru a zároveň ve vysoce odborných textech a manuálech, pochopitelně vždy v mírně odlišném významu, nicméně vždy s významech chyby. Výraz samotný vyjadřuje chybu, závadu, vadu, kaz. Vytvořené adjektivum je *faulty* a opačné je *faultless*.

V běžném jazyce se *fault* vyskytuje v podstatě jen v jedné či dvou frázích, které jsou však velmi frekventované. Zdaleka nejčastějším je obrat *to be sb's fault* (být něčí chyba), který se v obměnách vyskytuje velmi často (*It wasn't my fault...*, *It's not our fault that ...*, *I make no bones about saying that is my fault and I stand by it.*), a to především v mluveném jazyce. Dalším, i když mnohem méně běžným, je obrat *to be at fault*, který znamená mýlit se, chybit, chybovat (*Was I at fault not writing to the committee? he asked; Filan is not at fault; Who is at fault?*). Poslední z uvedených příkladů je možné také vyjádřit otázkou *Whose fault?*

V tomto významu osobní chyby či omylu je množství kolokací velice omezené a v podstatě se setkáváme pouze s variantami uvedených příkladů. Slovesné kolokace se omezují pouze na sloveso *to be*. Nicméně se podařilo najít jeden výskyt tvaru *make a fault*, ale tyto tvary nejsou běžné, a to zřejmě kvůli sémantickému významu výrazu *fault*, který jakoby naznačoval samovolnost, nezaviněnost chyby. Ani adjektivní kolokace nejsou běžné a vyskytují se málo.

Nicméně výraz *fault* má několik technických a odborných významů, které na sebe váží slovesa a adjektiva s velkou ochotou a jsou tím pádem z hlediska kolokační rozmanitosti mnohem zajímavější.

Při vyhledávání výskytů požadovaných synonym na internetu byl jeden z nejobvyklejších významů výrazu *fault* závada, vada či porucha na veřejných objektech, silnicích, chodnících či pouličním osvětlení. Každý druhý odkaz směřoval na správu nějakého kraje či hrabství, resp. na jeho odbor dopravy a péče o veřejná prostranství. Z hlediska jazykového byly tyto zdroje poměrně chudé, neboť operují takřka výhradně s kolokací *to report a fault*, někdy rozvedené pomocí adjektiva či adjektivizovaného substantiva (*to report a highway fault*, *to report a street lighting fault*, *to report serious or urgent fault*). Frázi *to report a fault* je možné považovat za ustálené spojení ve významu ohlásit poruchu, a to jak v souvislosti s dopravní infrastrukturou, tak i v souvislosti s telefonními linkami, televizním příjmem, dodávkou elektrické energie atp. Je možné narazit i na další slovesné konstrukce (*to describe the fault*, *to identify the fault*).

Dalším odborným významem slova *fault* je geologická chyba, trhlina, geologický zlom. Přestože se pohybuje na hranici významu pro účely této práce, jedná se také o chybu či vadu, i když v geologickém slova smyslu. Celá řada publikací a internetových stránek se věnuje tomuto tématu, kde se vyskytují především odborné kolokace tohoto výrazu (*geological fault*, *dip-slip fault*, *strike-slip fault*, *thrust fault*, *fault lines*) nebo vlastní jména, která určují místo geologického zlomu (*San Andreas Fault*, *The Southern Upland Fault*, *Highland Boundary Fault*).

Pro závadu či selhání v jiném smyslu se výraz *fault* používá v oblasti elektrických a elektronických zařízení, kdy popisuje nenadálé selhání nějakého řízeného systému, na rozdíl od výrazu *error*, který označuje chybu při sestavování či programování systému. Tady mezi kolokacemi převažují jmenné konstrukce (*an electrical fault*, *a computer fault*, *a car fault*, *the nature of the fault*) nad slovesnými (*to experience a fault*, *a fault happened*, *to discover a fault*).

Fault patří k nejběžnějším synonymům pro chybu, zaujímá 2142. místo co do frekvence v British National Corpus s 4149 výskty a třetí místo mezi těmito synonymy.

Fault je slovo latinského původu, které má kořeny ve slovesu *fallere*, od kterého se přes ne zcela jasné substantivní předchůdce (**fallitus*, **fallitum*, **fallita*) dostal do staré franštiny (*faute*) a do Middle English (*faute*).

Mistake

Mistake je nejběžnější a nejobecnější výraz z naší synonymické řady. Lze ho považovat za hyperonymum všech ostatních výrazů, které ve svých významech nesou další, specifitější kvalifikaci chyby. Svým významem ho lze v češtině chápat jako chybu, omyl, mýlku či záměnu. Má svůj slovesný tvar odvozený od slovesa *take* (*mistake-mistook-mistaken*), přičemž tvar minulého participia slouží i jako adjektivum (*mistaken*), z něhož se pravidelnou koncovkou tvoří příslovce (*mistakenly*).

Výraz *mistake* může být rozveden neomezeným výběrem adjektiv, z nichž některé jsou běžnější (*big mistake*, *serious mistake*, *fatal mistake*, *spelling mistake*, *dangerous mistake*, *costly mistake*, *common mistake*), jiná poměrně neobvyklá (*sloppy mistake*, *gross mistake*, *monumental mistake*, *corporate mistake*, *unilateral mistake*). Lze také nalézt superlativa spojená s výrazem *mistake* (*the worst mistake*, *the biggest mistake*, a dokonce i antagonismy typu *the best mistake I've ever made*). Rovněž je běžné rozvedení výrazu *mistake* pomocí saského genitivu (*one gas station manager's mistake*).

Zdaleka nejběžnější kolokací výrazu *mistake* je obrat *to make a mistake* (udělat chybu), který představuje většinu kolokací tohoto výrazu. Tato kolokace se objevuje ve všech slovesných časech a obou rodech, někdy v holé podobě, mnohokrát však doplněná adjektivem pro vlastnost chyby (*to make a big mistake*; *to make the same mistake*; *whatever mistakes my Right Honourable Friend has made*). V některých výrazech zřejmě přispívá k výběru adjektiva v angličtině tolik oblíbená aliterace (*a monumental mistake*, *a massive mistake*). V některých frázích se vyskytují adjektiva, která nepatří do běžné slovní zásoby (*a gross mistake*). Frázi *to make a mistake* je možné rozvést uvedením druhu chyby použitím spojky *by* (*to make a mistake by failing to notify relatives*).

Poměrně běžné je také vyjádření ne-omylu v podobě *make no mistake*. Lze nalézt také kvantitativní vyjádření (*to make one mistake, to make several mistakes*).

Další častou kolokací slova *mistake* je fráze *to admit a mistake*. Sloveso *to admit* se vyskytuje u velké části slov naší synonymické řady a lze ho vázat takřka s kterýmkoliv z nich. I v těchto výrazech se výraz *mistake* rozvíjí dalšími vloženými adjektivy (*to admit a gross mistake, to admit a regrettable mistake*).

Dalšími běžnými slovesy, které k sobě jako předmět váží výraz *mistake*, jsou např. *to realise (to realise a mistake)*, *to repeat (to repeat a mistake)*, *to uncover (to uncover a mistake)*, *to spot (to spot a mistake)*. Mezi poměrně vzácné patří např. *to rubbish a mistake* nebo *to emoan a mistake*.

Výraz *mistake* může také stát samostatně, např. v nadpisech novinových článků, kde bývá rozveden, aby bylo zřejmé, o jaký typ chyby se jedná. Lze tak nalézt různorodé výrazy jako např. *a ninety-billion dollar mistake, a great mistake, a fatal mistake, a honest mistake, an expensive mistake, an extraordinary mistake*. Nicméně obecně lze tvrdit, že v nadpisech a hlavičkách novinových článků je obvykle výraz *mistake* nahrazen jiným, významově zabarvenějším výrazem, který se potom už v textu nevyskytuje a jako zástupné synonymum se používá právě *mistake*. Takovým běžným „nadpisovým“ termínem je např. *blunder*.

Nicméně výraz *mistake* se nemusí vyskytovat pouze jako předmět určitého slovesa, ačkoliv je tato konstrukce zdaleka nejběžnější. *Mistake* může být také podmětem věty činné (*a mistake creates, a mistake took place*) nebo trpné (*a mistake was noticed*).

Existuje také celá řada předložkových spojení, z nichž nejběžnější je *by mistake (to do by mistake, to delete by mistake, (to be) held by mistake, invented by mistake, locked by mistake, released by mistake)*. Mezi další můžeme zahrnout např. *to be curious about a mistake, to be guilty of a mistake, to examine the possibilities on mistake, an example of a mistake, to recover from a mistake, seen as mistake* a další.

Co se týká četnosti použití, zaujímá výraz *mistake* 1846. místo v British National Corpus s 5045 výskyty, těsně za výrazy *hell*, *winner* či *estimate* a před slovy *leaf*, *wash* či *exercise*, což ho co do četnosti řadí na druhé místo mezi synonymy pro chybu (po výrazu *error*).

I přes formální podobnost předpony *mis-* se stejnou předponou latinského původu (viz. např. *misunderstanding*), je tato předpona starogermánského původu (zřejmě „*missa-*“). Výraz *mistake* pak pochází ze staré švédšiny, kde existovalo zvrtné sloveso „*misstaga*“, které se přes starou norštinu (*mistaka*) dostalo do angličtiny.

Výrazy s životným (lidským) činitelem

Slip

Výraz *slip* má v moderní angličtině celou řadu významů, z nichž pouze jediný, přenesený, je pro nás důležitý. *Slip* znamená drobný omyl, klopýtnutí, přehmat, chybička nebo faux pas. Tyto významy jsou odvozeny z původního významu slova *slip* pro uklouznutí či vyklouznutí. Kromě výrazu *slip* se často objevuje předložková složenina *slip-up* ve stejném významu.

Slip může být rozvíjen běžnými adjektivy (*an accidental slip*, *a common slip-up*, *a clerical slip-up*), substantivními adjektivy (*a government slip*, *a map slip*). Může být podmětem věty (*a slip caused immediate shockwave*; *a slip is considered...*), není to však velmi běžné. V předmětných konstrukcích se vyskytuje především v obvyklé vazbě pro naše synonyma, tj. se slovesem *to make* (*to make a slip*). Dalšími může být např. *to explain the slip*. Dalšími konstrukcemi, kde se výraz *slip* vyskytuje, jsou např. *to be just a slip* (*It was just a slip*) nebo *without a slip or mistake*.

Výraz *slip* je také zajímavý v tom, že zatímco samotný nepatří mezi nejběžnější synonyma pro omyl či chybu, tvoří dvě zajímavé fráze, které jsou v podstatě neměnné a které co do frekvence předčí samotný výraz *slip*; jsou to *slip of the tongue* a *slip of the pen*. Rovněž tvoří složeninu *Freudian slip*.

Slip of the tongue znamená přechytnutí, klopýtnutí v mluveném projevu, a to jak ve významu fonetickém (záměna fonémů - "*didn't bother me in the sleast*" (slightest+least), špatná výslovnost vedoucí k záměně za jiné slovo atd.), tak ve významu konverzačním, kdy mluvčí řekne něco, čím ostatní šokuje, překvapí či zaskočí, což většinou vede ke společenskému faux pas. Definice říká, že *slip of the tongue* je chyba způsobená spíše shodou náhod než nevědomostí, často bývá trapná, zábavná nebo obojí³ (...*had a slip of the tongue and referred to "global warming" instead of "global warming"*). Obrácenou, adjektivizovanou variantou je *tongue-slip*.

Slovesy, která kolokují s výrazem *slip of the tongue*, jsou především *to make* (*to make a slip of the tongue*), také méně obvyklé *to have* (*to have a slip of the tongue*) a případná další (*to deal with slips of the tongue, to be aware of slips of the tongue, to correct slip of the tongue*).

Často je výraz *slip of the tongue* rozvit saským genitivem (*Brit's slip of the tongue, Ron Atkinson's slip of the tongue*). Nebývá vždy doplněn adjektivy, ale mezi používané patří *an imminent slip of the tongue, a coincidental slip of the tongue, a mere slip of the tongue, an occasional slip of the tongue*. Všechna uvedená adjektiva ukazují na prvek náhodnosti a bezprostřednosti.

Předložková vazba, ve které se dá výraz *slip of the tongue* objevit je pouze *by the slip of the tongue* (*Haru calls Muta 'Fatty' by mistake – but in Japanese it's by a slip of the tongue that she calls him 'Buta' – pig*).

Slip of the pen je obdobou výrazu *slip of the tongue*, avšak v psané podobě. Znamená přepsání, omyl v písmu. Je méně běžný než *slip of the tongue*, avšak lze jej najít i v tak prestižních dokumentech, jako je zápis ze zasedání Sněmovny lordů (House of Lords) („*My Lords, does the Minister accept that the Advisory Committee on Business Appointments—I apologise for the slip of the pen—is of considerable importance and value in this country in preserving high ethical standards and it would be most unfortunate if it were to cease to exist?*“)⁴, nebo v právních textech.

³ http://www.phrases.org.uk/bulletin_board/41/messages/975.html

⁴ <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld199697/ldhansrd/pdvn/lds06/text/60118-01.htm>

Kolokace výrazu *slip of the pen* se velmi neliší od kolokací *slip of the tongue*. Doprovázejí ho hlavně slovesa *to make* (*to make a slip of the pen*), *to have* (*to have a slip of the pen*) a několik dalších (*to notice a slip of the pen*, *to apologise for a slip of the pen*, *to point out a slip of the pen*).

Adjektiva rovněž nejsou nijak neočekávaná, mezi nalezená patří např. *a simple slip of the pen*, *a mere slip of the pen*, *a little slip of the pen*, *an accidental slip of the pen*, *a considerable slip of the pen*. Také předložková vazba *by a slip of the pen* je obvyklá (*He thought I'd made a slight technical mistake by a slip of the pen...*).

Freudian slip znamená říct něco, co mluvčí nechtěl a co vyjadřuje jeho skutečné myšlenky. Adjektivum pro rakouského psychologa Sigmunda Freuda (1856-1939) je použito pro jeho výzkum podvědomí a psychoanalýzy a odkazuje na to, že to, co dotyčný „omylem“ řekl, bylo spíše řízeno podvědomím než vůlí. (*If it was a slip, clearly it was a Freudian slip.*) Např. v projevu George Bushe americký prezident konstatoval: „*So let's begin the work we were hired to do...*“, což mnohé jen utvrdilo v dost pochybných způsobech, jak G. Bush mladší vyhrál volby. Měl jistě v úmyslu říct „*So let's begin the work we were elected to do...*“

Slip jako substantivum ve všech svých významech zaujímá 4759. místo v počtu výskytů v British National Corpus s 1273 výskyty.

Slip jako sloveso (ze kterého vzniklo *slip* jako substantivum, v našem případě s významem chyba, přehmat) přišlo do angličtiny z běžné němčiny nebo holandštiny (*slippen*), kam se dostalo z horní němčiny (*slipfen*).

Oversight

Oversight je dalším z řady synonym pro chybu. Tento výraz označuje přehlédnutí nebo opominutí. Výskyt výrazu je většinou vázán na formální promluvu a v běžném projevu se příliš nevyskytuje. Situaci při vyhledávání tohoto výrazu komplikuje skutečnost, že termín *oversight* se v drtivé většině případů vyskytuje ve významu dohled či kontrola. Překvapující je, že výkladové slovníky uvádějí tento význam jako druhotný a vyžadující

např. doplňkovou konstrukci *to have (to have oversight of)*⁵, avšak v hledaných pramenech se tento výraz vyskytoval i mimo takové konstrukce a velice často jako součást názvů různých kontrolních orgánů.

Naopak, výskyt výrazu *oversight* ve významu opominutí je poměrně řídký. Mezi nalezené slovesné kolokace patří např. spojení se slovesy *to make (to make an oversight)*, *to correct (to correct an oversight)* a sloveso *to be (Was it just an oversight that gay and lesbian rights did not feature in Respect's election manifesto?)*. Mezi obvyklá adjektiva patří např. *big (one big oversight by Clarence House)*, *accidental (Is this an accidental council oversight?)*, *embarassing (Embarassing oversight)*. Z předložkových konstrukcí se běžně vyskytuje obrat *oversight by (Perhaps this was an oversight by the promoters)* a v několika případech se objevila také konstrukce *due to an oversight (We have informed you that, due to an oversight on our part, that building regulations approval...)*. V uvedené větě se také vyskytuje další běžná kolokace, a to spojení *an oversight on sb.'s part (I can assure you that this was purely an oversight on my part)*.

Výraz *oversight* je složený z předpony *over-*, která má stejný původ jako předložka stejného tvaru. Její původ je velice dlouhý, přes tvary staré angličtiny (*ofer*), staré fríštiny a holandštiny (*over*), staré saštiny (*obar*), střední a horní němčiny (*obar*, *ubar*), staré norštiny (*yfir*) nebo gótštiny (*ufar*) až k neprokázaným tvarům staré běžné němčiny (**uberi*) a indoevropštiny (**uperi*). Výraz *sight* má svůj původ ve staré horní němčině (*(ge)sicht*, odkud přes starou saštinu (*gisicht*) přišel do staré angličtiny (*sihp*, častěji však ve tvarech *gesihp*, *gesiht*).

Misunderstanding

Výraz *misunderstanding* se pohybuje na hranici sémantického pole pro omyl. Má dva mírně odlišné významy, které se odrážejí i v kolokačních konstrukcích. Prvním z významů je nedorozumění, nepochopení, chyba v komunikaci, kdy příjemce chybně zachytí vzkaz od emisoru a vznikne omyl. Druhým významem je nedorozumění ve významu nesouhlasu, nejednotnosti názorů, kdy si účastníci komunikace sice jazykově

⁵ Longman Dictionary of Contemporary English, str. 1012

rozumí, ale nesouhlasí spolu. Výraz *misunderstanding* je *-ing* tvarem slovesa *misunderstand*, který vystupuje jako substantivum.

V prvním případě, tedy nepochopení vzkazu, se výraz *misunderstanding* vyskytuje jako počítatelný (*Is it a misunderstanding?*) i jako nepočítatelný (*much misunderstanding*). V těchto případech záleží na kontextu a záměru autora, jak dané nepochopení pojal. V druhém případě se *misunderstanding* vyskytuje pouze jako počítatelný výraz (*Duncan helps resolve misunderstanding between HSE and Rutland Council*). Není vždy úplně zřejmé, ve kterém významu se tento výraz vyskytuje, avšak např. spojka *between* jasně indikuje, že se jedná o dohadování mezi dvěma stranami.

Výraz *misunderstanding* v prvním významu, jak je uvedeno výše, se ve zkoumaném jazykovém vzorku vyskytuje častěji. Mezi slovesy se vyskytují notoricky známé položky jako je *to make (to make a misunderstanding)*, *to be (there must have been some misunderstanding)*, *to avoid (avoiding misunderstanding)*, *to resolve (to resolve misunderstanding)*, *to lead (to lead to a serious misunderstanding)*, *to reflect (to reflect misunderstanding)*, *to release (released after misunderstanding)*. K běžným substantivům a adjektivům, která kolokují s výrazem *misunderstanding* patří např. *a serious misunderstanding*; *a verbal misunderstanding*; *a slight misunderstanding*; *the result of a misunderstanding*; *a marketing misunderstanding*; *a mathematical misunderstanding*; *a cultural misunderstanding*; *the \$5 billion misunderstanding*. Mezi neobvyklé kolokace se řadí např. *mafia misunderstanding* (ve významu nepochopení mafie), *fur misunderstanding* (nepochopení, že oblečení Victorie Beckham nebylo z pravého kožichu).

Zajímavým prvkem kolokací v tomto významu je kolísání předložky *of* mezi výrazem *misunderstanding* a výrazem, který znamená, čemu není porozuměno. Lze tak nalézt v angličtině neobvyklé, zaměnitelné konstrukce s předložkou *of* i bez ní (*misunderstanding Islam* vs. *misunderstanding of Einstein*). Tato na první pohled nelogická dvojakost kolokace je způsobena samotnou povahou výrazu *misunderstanding*, který se pohybuje na hranici mezi substantivem a slovesem (stejně jako mnohé jiné *-ing* tvary v angličtině). V prvním případě s islámem vystupuje *misunderstanding* jako sloveso (i přesto, že ve zdrojovém textu jasně tvoří podmět věty) a tím pádem je „*Islam*“ v podstatě předmětem tohoto „slovesa“, který se, dle

standardních pravidel, připojuje bez předložky. V druhém případě s Einsteinem vystupuje *misunderstanding* více jako substantivum a potom je předložka *of* na místě, neboť připojuje rozvíjející substantivum v genitivu.

Misunderstanding ve významu dohadování se, hádky často kolokuje se slovesem *to have*, které se u předchozího významu vůbec nevyskytuje. Obrat *to have a misunderstanding* je v podstatě totožný s obratem *to have an argument*, pouze mírně eufemistický (...*we have a misunderstanding of what atheism entails...*). V tomto významu bývá výraz *misunderstanding* doprovázen předložkou *between* nebo *with*. (*What do you do when you have a misunderstanding with your friend?*).

Vzhledem k širokému významu slova *misunderstanding* je tento výraz poměrně častý, i když nedosahuje zdaleka takové frekvence v jazyce jako výrazy *mistake* nebo *error*. Do výčtu 6318 nejčastějších sloves podle British National Corpus se sice nevešlo, ale další zkoumání ukázalo, že mezi slovy, které se do tohoto výčtu nevešla, by zřejmě slovo *misunderstanding* zaujímalo jedno z předních míst.

Misunderstanding je složeninou předpony *mis-* latinského původu (*minus*), která se přes provensálštinu (*menes*, *me(n)s*) a francouzštinu (*més-*, *mes*) dostala do angličtiny. *Understand* pochází zřejmě ze starých skandinávských jazyků, za předka se považuje staroislandské *undirstanda*, kde byl však tento výraz také jen výpůjčkou, zřejmě vytvořenou na základě prefixu *undir-*, *und-* a starogermánských výrazů *forstandan* či *firstantan*. Ve staré fríštině to bylo *understonda* a ve staré angličtině potom *understandan*.

Blunder

Blunder patří mezi méně obvyklé výrazy pro chybu, avšak mezi nimi je zřejmě nejfrekventovanější. Jeho význam se od obecného významu omyl, chyba, odlišuje v tom, že označuje hloupou chybu, nevynucenou chybu nebo prostou chybu s nedozírnými následky. Sémantickým základem je však vždy to, že původem chyby je hloupost, nerozvážnost či těžko omluvitelná nevědomost. Má také svůj slovesný tvar *to blunder* a přídavné jméno *blundering*, které však neodkazuje na chybu, ale spíše na

hloupost a nevědomost. Dalšími českými synonymy pro výraz *blunder* by mohla být taková slova jako kiks, přehmat, trapas, klopýtnutí, hrubá chyba.

V kolokacích výrazu *blunder* se nevyskytuje taková rozmanitost sloves, která ho k sobě váží např. jako předmět, jako u jiných výrazů, např. *mistake*. Výraz *blunder* se zdaleka nejčastěji vyskytuje ve jmenných konstrukcích, rozvitý jiným podstatným jménem ve funkci adjektiva anebo skutečným adjektivem.

Slovesné fráze jsou poměrně řídké a vyskytují se zde poměrně předvídatelná slovesa, jako jsou *to make (to make a blunder)*, *to admit (to admit a blunder)*, *to accept (to accept a blunder)*, *to expect (to expect a blunder to occur)*, i méně běžná (*to highlight blunders*). Běžně lze nalézt slovesné vazby z předložkou, např. *to suffer from a blunder*, *to apologise for a blunder*, *to blame for a blunder*, *to seize on a blunder*, *to be hit by a blunder*. *Blunder* se také vyskytuje jako podmět vět činných (*a blunder occurs*, *a blunder means*, *a blunder left trail*, *a blunder could alter*) i vět trpných (*a blunder was made*, *a blunder was discovered*).

Nejčastější výskyt výrazu *blunder* je však ve výše zmíněných jmenných konstrukcích, které, alespoň v novinářské praxi, často uvádějí čtenáře do problematiky. Často se používá v souvislosti s omyly a přehmaty představitelů politické moci (*ministerial blunder*; *Blair blunder*; *government blunder*; *police blunder*; *voting blunder*; *blunder of Brussels' budget cuts*; *Tory blunder*), velice častou kolokací je výskyt vlastního jména osoby či společnosti na pozici adjektivního členu (*Blair blunder*; *Barton's own goal blunder*; *Jackson's boob blunder*; *Bush blunder*; *Sir Ian's Soham blunder*; *Microsoft blunder*; *Biotech blunder*; *Tory blunder*; *Sunday's blunder*). Jak je vidět, užití saského genitivu v těchto případech kolísá, je použit takřka vždy, když vlastní jméno rozvíjí ještě další vložené substantivum (*Barton's own goal blunder*; *Jackson's boob blunder*), avšak při těsném připojení se vyskytuje v závislosti na autorově stylu (*Einstein's blunder* vs. *Bush blunder*). V celé řadě dalších případů je výraz *blunder* rozvitý běžným adjektivem či substantivem ve funkci adjektiva (*the final blunder*, *a cross cultural blunder*, *a marketing blunder*, *an ad blunder*, *a billion blunder*, *a heart-stopping blunder*, *a medical blunder*, *a mortgage blunder*, *a taxi bill blunder*, *a hospital blunder*, *a serious blunder*, *the climate change blunder*). Nicméně i z uvedených kolokací je

zřejmé, že se tento výraz často používá ve spojení s hrubými chybami vedení institucí a úřadů.

Výraz *blunder* může být běžně rozvit superlativy (*the biggest blunder, the greatest blunder, the grossest blunder*). Nalezenou předloškou pro opis adjektivní konstrukce je slovo *over* (*How a Government blunder over quarantine fuelled bird flu crisis*). Vůbec se zde nevyskytují předložkové vazby s předložkou *by*.

I přes uvedené poznatky dává anglický mluvčí přednost neutrálnějším výrazům, neboť *blunder* se neobjevuje mezi 6318 nejužívanějšími slovy v angličtině podle British National Corpus.

Slovo *blunder* přišlo do angličtiny ze staré švédštiny (*blundra*), kam se dostalo ze staré norštiny (*bludna*).

Misconception

Misconception označuje špatné pochopení, nesprávný úsudek či mylnou představu. Výraz *misconception* je v angličtině mnohem běžnější výraz, než by se na první pohled mohlo zdát. Nachází své uplatnění v matematice, náboženských vědách a esejích, stejně jako v běžném psaném projevu. Sloveso má tvar *to misconceive*, jeho minulé participium slouží také jako adjektivum (*misconcieved*).

Výraz *misconception* se relativně často vyskytuje v matematických a jiných vědeckých spisech či přednáškách, kde obvykle poukazuje na špatné pochopení dané problematiky (*This could be a huge misconception, in that two concepts in the same name have completely different definiens*). Výjimečně se výraz *misconception* objevuje v informatice, a to ve velmi odborných programátorských článcích (*In this example the system spots the classic misconception about the units to be used for percentages when instantiating a formula...; There seem to be a lot of misconception in the industry that Linux is virus free*).

Zajímavým tématem, kde se výraz *misconception* vyskytuje, je náboženství, víra a související filosofické systémy. Často se na anglických internetových stránkách tento

výraz objevuje v souvislosti se západním (ne)chápáním Islámu (*Women in Islam, veiled oppression or stigmatized misconception; True Lies - Misconception About Islam – titulek*). Nicméně ani ostatní náboženství se použití tohoto výrazu nebrání (*Church & Sundays – A popular misconception - Before I was a Christian I used to think the same as the majority of 'worldy' people...; Thus, the innate misconception of self is the more important negandum of Maadhyamika analysis...; The Divine Misconception*). I v popisech klasických filosofických systémů se tento výraz objevuje (*In Plato's famous illuminating example in The Meno (Plato 1956 edn) Socrates invites onlookers to witness his eliciting a classic mathematical misconception from a slave boy*).

V neposlední řadě se objevuje výraz *misconception* v běžném projevu, kde jednoduše označuje mylné pochopení např. politikova úmyslu veřejností, anebo populární omyly mezi lidmi (*A Common Misconception: There has been a certain amount of media coverage concerning the possible liberalisation...; Elections misconception; Brian Wilson corrects misconception about inward investments*) nebo jiné druhy mylných představ (*Another major misconception thrown up by the survey was the understanding in CPS service availability...; It was a popular misconception that he was a good looking bloke; Many people have a gross mis-conception of the impact of roads on the environment due to anti-road propaganda*).

Slovesa, která tento výraz doprovází, jsou např. *to have (to have a misconception)*, *to challenge (to challenge a misconception)*, *to correct (to correct a misconception)*, *to labour (to labour under misconception)*. Mezi běžná adjektiva se řadí např. *a gross misconception, a stunning misconception, a popular misconception, a public misconception, a major misconception, a mathematical misconception, a huge misconception, a common misconception* a další. Mezi méně obvyklá patří *a stigmatized misconception, an innate misconception*. Poněkud ironickým a zjevně parodizujícím se jeví název divadelní hry *The immaculate misconception*, který si verbálně hraje s křesťanským pojmem *The immaculate conception of Virgin Mary*.

Výraz *misconception* se skládá z předpony *mis-*, která je latinského původu (*minus*), odkud se přes provensálštinu (*menes, me(n)s*) a francouzštinu (*més-, mes*) dostala do angličtiny. *Conception* pochází z latinského *conception* (ze slovesa *concipere*), odkud se opět přes francouzštinu (*conception*) objevilo v angličtině.

Fallacy

Fallacy označuje klam, podvod, blud, omyl, klamný dojem nebo špatný či mylný názor. Svým významem se pohybuje na okraji sémantického pole pro chybu. Tvoří přídavné jméno *fallacious*.

Výraz *fallacy* se vyskytuje především ve dvou kontextech. První je zřejmý, kde *fallacy* označuje v běžném psaném projevu mylnou či falešnou představu, myšlenku či ideál. Tyto myšlenky se mohou týkat víry a vyznání (*Fallacies about Allah/ Yahweh/ Krishna/ God /Creator*), teorií obchodu a bohatství národů (*Free trade fallacy; The mercantilist fallacy that traps Tony Blair*) nebo prostých, avšak kontroverzních otázek lidstva (*Evolution: Fact or Fallacy?*).

Další oblastí, kde se výraz *fallacy* objevuje, je věda, např. matematika nebo statistika (*The fallacy occurs when the extremes are treated as though they were single samples from the original distribution; ...deviations between the Bayesian posterior probability are used to measure the extent to which the base rate fallacy has been committed*).

Výraz *fallacy* je obvykle doprovázen slovesem *to commit* (*to commit a fallacy* resp. *a fallacy has been committed*) a slovesem *to occur* (*a fallacy occurs*). Běžně bývá výraz *fallacy* rozvinutý adjektivem (*a genetic fallacy; the Celtic fallacy*), substantivem na místě adjektiva (*a free trade fallacy*) nebo dokonce jmennou frází (*a fixed quantity of wealth fallacy*). Běžnou praxí je rozvinutí výrazu *fallacy* postponovaným přívlastkem s předložkou *of* (*fallacy of libertarian socialism*). Několikrát se ve zkoumaném vzorku objevila fráze "*Fact or Fallacy*", často ukončená otazníkem. Česky by se tato fráze dala interpretovat jako "Skutečnost nebo mýtus?". Jak je v angličtině běžné, výběr slov pro tuto častou frázi byl pravděpodobně ovlivněn aliterací.

Výraz *fallacy* se vyvinul z latinského *fallacia*, které vzniklo z latinského slovesa podvést – *fallere*. Do samotné angličtiny přišel výraz *fallacy* z francouzštiny (*fallace*).

Impropriety

Impropriety označuje nevhodnost, nevhodné chování, chybný krok, nesprávné užití, nepřístojnost.

Výraz *impropriety* se často vyskytuje v kontextu právních nesrovnalostí nebo právně pochybných kroků. V tomto kontextu se může týkat politických špiček či jiných politických činitelů (...*said the prime minister, and Mr Blunkett had left office "with no stain of impropriety against him whatsoever"; Dick Cheney and a Supreme Court judge are fuelling renewed allegations of impropriety*). Může se také objevit v souvislostech s finančními nebo účetními machinacemi či nejasnostmi (*An official investigation into an Oxford charity sparked by complaints from sacked members of staff has concluded that there was no financial impropriety*). Dalším zajímavým kontextem jsou pokyny akademické obce studentům, kde výraz *impropriety* znamená nekalé praktiky při studiu např. opisování u zkoušek apod. (*It is the responsibility of the student to be aware that academic impropriety, in any form, constitutes a serious offence*).

Impropriety se často objevuje v konstrukci se slovesem *to be*, poměrně často v záporu (*There has been no impropriety in the use of a corporate credit card by Tayside Police*). Jinak je možné jej objevit např. v konstrukcích *to be aware of* (*to be aware of impropriety*), *to clear sb. from* (...*in order to clear him of any impropriety in dealings with casino donations...*) nebo *to discover* (*"I could discover no impropriety or wrongdoing," he said*). Mezi obvyklá adjektiva se řadí *a financial impropriety* nebo *an academic impropriety*. Celkem častým spojením se ukazuje fráze *stain of impropriety* (...*goes, in my view, with no stain of impropriety against him whatsoever*).

Výraz *impropriety* pochází z latiny. Je složeninou latinské předložky *im-* (asimilovaná forma předpony *in-* před p,b,m), znamenající zápor nebo opak a plnovýznamového slova *propriety*, které má svůj původ v latinském *proprietas*, které přes francouzské *propriété* dospělo do angličtiny. Ze stejného základu pochází i adjektivum *proper* a další související slova.

Faux pas

Faux pas je mezinárodním výrazem, který známe i z češtiny v takřka totožném významu jako v angličtině, tj. společenská chyba, netaktní poznámka, přehmat apod. V originálním francouzském významu označuje chybný krok. V angličtině není možná tak frekventovaný jako v češtině, nicméně se objevuje v celé řadě kontextů, které bychom v češtině nepoužili. Vyskytuje se v obou variantách – s pomlčkou a bez pomlčky, avšak varianta bez pomlčky je běžnější. Tvar singuláru se kryje s tvarem plurálu, můžeme tak říci, že nemá tvar pro množné číslo.

Překvapivě často se objevuje výraz *faux pas* v souvislosti s módou a oblečením, kde označuje společensky nevhodně zvolené anebo jinak nepřiměřené oblečení. Zdaleka nejčastější nalezenou kolokací bylo *fashion faux pas* (*Witherspoon fuming over fashion faux pas*). Při odkazování na konkrétní problematickou část oblečení se vyskytují např. *dress faux pas*, *bra faux pas* apod. Lze použít také pro hodnocení účesu či vzezření (*Beckham's facial faux pas* – týkající se spíše Beckhamových účesů než obličeje).

Samozřejmě, že výraz *faux pas* označuje verbální společenské poklesky, nevhodné poznámky nebo nepřiměřené reakce. Ruku v ruce s těmito výrazy se objevuje *faux pas* jako trapas při cestování do zahraničí při nedorozumění s místními obyvateli kvůli jazykové a kulturní odlišnosti. V těchto souvislostech se objevují kolokace *social faux pas*, *travel faux pas*, *cultural faux pas* a další.

Stejně jako skoro všechna ostatní synonyma, i toto je použitelné ve sportovních komentářích (*Penalty faux pas adds some weight to stereotype of daft footballers*).

Slovesa, která kolokují s výrazem *faux pas* jsou víceméně očekávaná, jako např. *to make* (*to make a faux pas*), *to avoid* (*to avoid a faux pas*), *to deny* (*to deny a faux pas*), *to view* (*to be viewed as a faux pas*) atd. Tento výraz nebývá příliš často rozvit adjektivy a když ano, tak zcela běžnými, která se v mnoha případech vyskytují v superlativu (*a big faux pas*, *the biggest faux pas in history*, *the gravest faux pas*, *notable faux pas*, *my first faux pas*, *minor social faux pas*). Dokonce se jeden člen diskusního fóra označil za „*the king of faux pas*“.

Původ výrazu *faux pas* v angličtině je zcela zřejmý, pochází z francouzštiny, ze které byl přejat úplně bez jakýchkoliv pravopisných změn. Ve francouzštině, jak již bylo uvedeno, označuje doslovně „chybný krok“. Původ obou částí francouzského výrazu je v latině.

Cross purposes

Cross purposes je výraz označující nedorozumění mezi dvěma lidmi nebo subjekty, kdy každý má na mysli něco jiného. Svým významem se blíží termínu *misunderstanding*, avšak s tím rozdílem, že osoby nebo subjekty si nejsou vědomi vzájemného nedorozumění. Čeština má pro takovou situaci trefnou frázi - "jeden mluví o voze a druhý o koze". Lze nalézt také tvar s pomlčkou (*cross-purposes*), avšak tvar bez pomlčky je běžnější.

Kolokace výrazu *cross purposes* jsou poměrně chudé a dle zjištěných údajů obsahují pouze několik málo sloves. Téměř ustálené spojení je fráze *to be at cross purposes*. Stejně obvyklým spojením je *to talk at cross purposes*, méně obvyklé je spojení *to play at cross purposes*. Výraz *cross purposes* je takřka výhradně doprovázen předložkou *at* (*at cross purposes*), přestože některé české slovníky uvádějí jako možný i tvar bez předložky (*to talk cross purposes*)⁶. Jedná se však o zcela ojedinělé případy⁷. Pro spojení s následným rozvíjejícím výrazem se obvykle používá předložka *over* (*Study shows parents and GPs are at cross-purposes over hyperactivity without resolving more important issues*).

Výraz *cross purposes* je spojením dvou slov. *Cross* má svůj původ v latinském *crux* (vyvinul se však z akuzativu *crucem*). Většina evropských jazyků má toto slovo odvozené právě z latiny (stará norština – "*kross*", velština – "*croes*", galština – "*crois*", rumunština – "*cruce*", provensálština – "*crotz*", čeština "*kříž*", němčina "*kreuz*" apod.). Výraz *purpose* prošel několika hláskovými a významovými změnami. Původně pochází z latinského výrazu *propósitum*, který ve staré francouzštině vytvořil tvary *purpos* a *porpos* (ze kterých vzniklo mj. francouzské *à propos*).

⁶ např. <http://slovník.seznam.cz>

⁷ vyhledávač www.google.com našel pouhých 66 výskytů fráze "talk cross purposes" v porovnání s 949 výskytů fráze "talk at cross purposes"

Výrazy s neživotným činitelem

Defect

Defect označuje chybu, kaz, vadu, nedostatek či poruchu. Toto slovo je poměrně časté v odborných textech, kde označuje vady či nedostatky různého původu a charakteru. Jako adjektivum se používá *defective*.

Kolokační možnosti výrazu *defect* jsou neskutečně široké podle oboru, ve kterém se vyskytuje, a to zvláště v adjektivních a substantivních rozvíjejících členech. Množství sloves, která s výrazem *defect* kolokují, je relativně málo. Mezi ta nejběžnější patří *to discover (to discover a defect)*, *to report (to report a defect)*, *to cause (to cause a defect)*, *to predict (to predict a defect)*, *to develop (to develop a defect)*, *to identify (to identify a defect)*, *to find (to find a defect, defect found)* a další.

Substantivní kolokace jsou velmi četné a převažují nad užitím skutečných adjektiv. Tento jev je dán tím, že pro odborné termíny, ve kterých se *defect* vyskytuje, obvykle neexistuje zvláštní tvar pro adjektivum.

Mezi tradiční oblasti, kde výraz *defect* figuruje, je lékařství. Prakticky každá část lidského těla má svoje vady a nedostatky, takže lze bez přehánění říci, že každý orgán, i každá jeho nepatrná část, se může objevit jako kolokace k výrazu *defect*. Mezi ty nejčastější patří např. *sight defect* (ovšem také *vision defect*), *brain defect*, *heart defect*, *gene defect* (i adjektivizovaná forma *genetic defect*), *neural tube defect*, *birth defect*, *ventricular septal defect*, *artial septal defect* (oba termíny souvisí se srdečními poruchami), *congenital defect*, *cell defect*, *fatal defect*, *mental defect* a další.

Další vědou, pro kterou je *defect* důležitým termínem, je chemie. Pomocí tohoto výrazu popisuje odchylky a vady standardních struktur. Doplnujícím a rozvíjejícím členem je zde často název prvku či sloučeniny a jejich společným znakem je nedostatek srozumitelnosti běžnému smrtelníkovi (*This is similar to the Ci defect in Si [91], in that*

the <110> bonds in the Si-O-Si plane are dilated, while the bonds above are compressed; This corresponds to the B-form of the di-carbon defect shown in Fig. 3.).

Dále se termín *defect* vyskytuje v počítačové terminologii (*The goal of defect testing is to discover defects in programs*), technice a mechanizaci (*Volvo is recalling about 105,000 cars with a steering defect sold in 78 countries*) mineralogii a metalurgii (*Defect and Microstructure Analysis by Diffraction*) nebo v obchodu, kde může *defect* odkazovat na vadné zboží. Nicméně tyto kolokace, ač by to v porovnání s češtinou zněly logicky, nejsou příliš časté, ale existují (*No charge support applies to known product defects as documented in ...*).

Stejně jako výraz *fault*, i výraz *defect* používají britské internetové stránky správců silnic pro ohlašování závad na silnicích, chodnících a veřejném osvětlení. Výraz *fault* je sice mnohem častější, nicméně někteří mluvčí se rozhodli použít výraz *defect*. V těchto souvislostech se kolokace v podstatě neliší od těch uvedených u výrazu *fault* (*to report street lighting defect*) atd. Výraz *defect* používá i Imperial College of London na svých stránkách pro oznamování závad a nedostatků na majetku školy (*Defects reported using this form will be processed Monday to Friday 8am to 5pm*).

Výraz *defect* je také součástí celé řady složenin, z nichž většina patří do vědeckého jazyka. Tyto složeniny často označují nejrůznější zařízení a procedury (*defect types, defect survey, defect management, defect detection tool, defect assessment, defect analysis* a další).

Díky takto širokému záběru se *defect* vyskytuje na 4304. místě co do četnosti v British National Corpus s 1488 výskyty, těsně následující po slovech např. *flood* či *encouragement* a před slovy jako např. *champagne, ill* nebo *nail*.

Slovo *defect* má svůj jasný původ v latinském *défectus*, které vzniklo z latinského slovesa *déficere*, které je samo o sobě složeninou předpony *de-* (předložka pro vyjádření významu pryč, od, z apod.) a *facere* (dělat).

Flaw

Flaw je výraz se širokým významem a širokou oblastí užití. Znamená kaz, vadu, chybu, puklinu, prasklinu, trhlinu, závadu, nedostatek nebo defekt. Užití tohoto výrazu se pohybuje od běžného jazyka až po odborné články metalurgického zaměření. Sloveso má stejný tvar (*to flaw*) a jeho minulé participium se používá jako adjektivum (*flawed*). Jako opačné adjektivum se používá *flawless*.

Jak již bylo zmíněno, výraz *flaw* se vyskytuje v celé řadě kontextů. V běžné komunikaci se vyskytuje jako chyba či závada na popisovaném objektu nebo systému (*The flaw of education*). Často se takto označují nedostatky politického rozhodnutí či kompetencí (*New advice from top legal expert exposes flaw in Government case*). V případě politických stran může *flaw* znamenat rozkol, rozepří (*Political flaw at the heart of Tory...*). Zároveň s tímto užitím se *flaw* vyskytuje při popisování právních nedostatků daných dokumentů, pravidel či vyhlášek (*This is a clear flaw in the ERS97 rules*).

Dalším, v tomto případě již poměrně specifickým oborem, kde se výraz *flaw* vyskytuje, je sběratelství nejružnějšího druhu, kde *flaw* popisuje chyby a závady na sběratelských artefaktech, ať už se to týká např. filatelie (*Later, at R10/2, a flaw developed on the A of POSTAGE*) nebo numismatiky (*We found an interesting die crack flaw on a whole batch of 2005 uncirculated "bullion" half sovereigns*).

Jedním z předpokládaných, avšak zároveň technicky nejkomplikovanějších oborů, kde se termín *flaw* vyskytuje, je slévárnictví kovů a metalurgie. *Flaw* zde vyjadřuje prasklinu či puklinu v materiálu (*Fine grained specimens exhibited a high density of small flaws while coarse grained specimens exhibited a higher density of larger flaws*). Některé z nalezených textů byly skutečně odborné texty, jimž nezasvěcený laik jen těžko porozumí (*Surface flaw sizes and flaw densities on polished dense polycrystalline alumina specimens with grain sizes $G = 1.2, 3.8$ and $14.1\mu m$ were measured using by Hertzian indentation*). V tomto oboru se také vyskytují termíny *flaw detection*, resp. *flaw detectors*, které český slovník překládá jako defektoskop, čili zařízení, které pomocí ultrazvukových vln zjišťuje trhliny a praskliny v materiálech a jejich svárech, např. v potrubí ropovodů, plynovodů apod.

V současné době si termín *flaw*, stejně jako mnoho jiných, našel své místo na poli výpočetní techniky a softwaru. Zde výraz *flaw* vyjadřuje chybu v programovém kódu programu, kdy tato chyba může vést ke zneužití či napadení uživatelského počítače (*Trojan alert over unpatched Windows flaw*). V této souvislosti lze nalézt kolokace výrazu *flaw* snad se všemi známými softwarovými produkty na trhu (*Internet Explorer flaw*; *Windows flaw*; *Excel flaw*; *web browser flaw*; *Mozilla Firefox flaw*), stejně jako chyby v kódech populárních stránek, které mohou teoreticky ohrozit návštěvníka takových stránek (*Google has fixed a flaw in Google Mail after the problem was disclosed by a blogger*). Nicméně se najdou i tací, kteří tvrdí, že za všechno si můžou uživatelé sami (*If there is a flaw, it's the user*). V této souvislosti, a také v souvislosti s politickou scénou, je velice častou kolokací spojení *security flaw*, které označuje závady a nedostatky v bezpečnostních systémech.

Výraz *flaw* lze nalézt i v lékařství pro popis závad ve vývoji buněk (*New flaw found in some 'difficult to treat' breast cancer cells*).

Díky širokému „záběru“ tohoto výrazu jsou jeho kolokace poměrně bohaté a rozmanité. Mezi slovesa, která výraz *flaw* doprovázejí, patří nejčastěji *to occur* (*a flaw occurs*), *to investigate* (*to investigate a flaw*), *to contain* (*to contain flaws*), *to look for* (*to look for flaws*), *to find* (*to find a flaw*, *flaw found*), *to fix* (*to fix a flaw*), *to reveal* (*to reveal flaws*). Ze substantiv a adjektiv, která běžně výraz *flaw* doprovázejí, jsou nejčastější již zmíněné *a security flaw*, dále pak *a protection flaw*, *a clear flaw*, *a critical flaw*, *a fatal flaw*, *a surface flaw*, *an alleged flaw*, *a lethal flaw*, *an overwhelming flaw*, *an obvious flaw*, *an important flaw*, *a slight flaw*, *minor flaw*, *a fundamental flaw* a mezi jinými i *a sordid flaw*, vyjadřující spíše chybu charakteru než materiálu či produktu (týkalo se jedné účastnice Big Brother v Británii). Běžná předložka, která spojuje tento termín s rozvíjejícím členem je „in“ (*He dared to reveal comparable flaws in some other software...*).

Výraz *flaw* tvoří také zajímavý idiomatický obrat – *Persian flaw*. Tento idiom znamená skrytou, avšak úmyslnou vadu. Důvody pro takový počín jsou různé, avšak původ tohoto výrazu je odvozen od faktu, že perští tkalci koberců do každého kusu úmyslně schovají nějakou chybu vzoru, na první pohled skrytou, aby nesnižovala hodnotu

výrobku. Důvodem takového jednání je údajně jejich víra, že pouze Bůh vytváří dokonalé věci a proto tyto věhlasné koberce nemohou být absolutně bezchybné (*No matter how intricate a Persian rug may be, the rugmaker always leaves a flaw, or puts one in. This is called the Persian flaw*⁸). Tento idiom zdaleka nepatří do běžné slovní zásoby rodilého mluvčího, několik Angličanů vůbec nevědělo, o co se jedná a dokonce na internetu v diskusním fóru stránek o idiomech⁹ je debata o tom, co tento výraz skutečně znamená. Samotná databáze tohoto serveru tento výraz neobsahuje.

Přestože se výraz *flaw* nevyskytuje mezi 6318 nejčastějšími slovy podle British National Corpus, ostatní výzkumy ukázaly, že mezi výrazy, které se do tohoto přehledu nevešly, by zaujímal jedno z předních míst.

Výraz *flaw* pochází pravděpodobně se staré norštiny (*flaga*), kam se dostal z pragermánštiny, kde měl nejasnou formu (**flach, *flaz, *flak*) (česká výslovnost). Ze stejného základu pochází také např. *flake*.

Lapse

Lapse označuje chybu, selhání, úpadek či poklesek. Kromě uvedených významů, které jsou pro účely této práce rozhodující, má výraz *lapse* ještě celou řadu dalších významů. Jako sloveso znamená uplynout nebo propadnout, v tomto významu je synonymem slovesa *to elapse*.

Výraz *lapse* se používá v celé řadě oborů, od běžného psaného projevu až po odborné výrazy. Své uplatnění nalézá např. v informatice, kde označuje selhání nějakého procesu. V podobných kolokacích se nachází při popisu nakládání s daty např. v bankovním sektoru (*Capita* (název finanční instituce) *takes the blame for tax security lapse; Bank fined over identify lapse; Microsoft faces a possible investigation and significant fines for a security lapse that could have exposed the personal information of millions of consumers*). Ostatně termín *security lapse* se zdá být univerzální pro jakékoliv selhání bezpečnosti, ať už se týká národní bezpečnosti (*The British interior minister, David Blunkett, ordered an enquiry into the serious security lapse.*) nebo

⁸ výjimečně je zde citován americký zdroj, neboť na britském internetu se nepodařilo nalézt vhodné vysvětlení (<http://witchesblood.blogspot.com/2005/04/persian-flaws.html>)

⁹ http://www.phrases.org.uk/bulletin_board/20/messages/666.html

bezpečnosti fanoušků na fotbalových zápasech (*Rangers' talks over security lapse...Rangers officials will meet today to discuss the chaotic level of security at their Champions League tie...*). V podobných kontextech se objevují také spojení *to identify a lapse* (viz. výše) nebo *a safety lapse*, které se také objevuje v souvislosti s bezpečností práce (*Farm labourer near death in safety lapse*).

Mezi další obvyklá spojení patří *momentary lapse*, označující chvilkové selhání pozornosti, např. řidiče motorového vozidla (*An elderly Oxfordshire man's momentary lapse led to the deaths of himself and his wife in a car accident*). V tomto a podobných kontextech se lze také setkat s obratem *concentration lapse*. Dalším spojením, které se může objevit, je *lapse of reason*, čili selhání rozumu, řekli bychom „(být) s rozumem v koncích“. Také je možné narazit na spojení *lapse of attention* nebo *lapse of memory*.

Selhání s výrazem *lapse* může být také přisouzeno osobám, a to jak pomocí saského genitivu (*Rap for deputy mayor's 'lapse'*) nebo přímo (*Valencia profit from Barthez lapse*). Ze zkoumaného materiálu vychází najevo, že forma pomocí přímého spojení je běžnější.

Z hlediska kolokace bývá výraz *lapse* doplněn celou řadou sloves, jako je např. *to admit (to admit a lapse)*, *to deny (to deny a lapse)*, *to blame (to blame the lapse on...)*. Překvapujícím zjištěním je fakt, že kolokace se slovesem *to make* prakticky neexistují. Substantivních kolokací je možné nalézt nekonečné množství, vždy se substantivem ve funkci adjektiva, které označuje druh selhání či chyby. Mezi nejobvyklejší patří již zmíněné *security lapse*, *concentration lapse*, *safety lapse*, *momentary lapse*, *last-minute lapse*, *lapse of judgement* a další.

Výraz *lapse* tvoří celou řadu ustálených frází, které mají víceméně stabilní význam. Mezi takové lze zařadit *lapse of justice*, který se svým významem v podstatě překrývá s termínem *miscarriage of justice*, avšak je méně formální.

Jen okrajově lze zmínit ostatní kolokace výrazu *lapse*. Mezi nejčastější patří *time-lapse* (resp. *time lapse*), která je technického charakteru a označuje snímání určité scény kamerou po velice dlouhou dobu vždy v krátkých úsecích. Tímto způsobem se získávají filmové záznamy velmi pomalých procesů, jako je např. klíčení semínka či střídání

odlivu a přílivu, které při rychlém přehrání umožňují vidět celý proces v krátkém čase. Mezi další obvyklá spojení patří *lapse of policy*, což je peněžní termín označující storno či zrušení pojistné smlouvy.

Výraz *lapse* pochází z latinského *lapsus*, který označuje uklouznutí, sesunutí nebo pád. Do skupiny sloves ze stejného základu patří již zmíněné *to elapse* a také *to collapse*.

Glitch

Glitch označuje drobnou poruchu, závadu krátkodobého charakteru nebo tzv. mouchu ve významu „má to mouchy“ čili má to drobné chyby. Výraz *glitch* se ve sledovaných pramenech vždy vztahoval na věci a zařízení, nikoliv na osoby.

Prakticky ve všech sledovaných pramenech označoval termín *glitch* závadu či chybu na zařízení či softwaru. Z tohoto důvodu se kolokační rozsah omezuje na názvy technických zařízení, která se však s výrazem *glitch* vyskytují velice hojně. Je možné se setkat se spojeními např. *computer glitch*, *control tab glitch*, *e-mail glitch*, *software glitch*, *system glitch*, *video glitch* apod. Stejně jako u ostatních synonym pro závadu či poruchu, výraz *glitch* často kolokuje se substantivem *security* (*security glitch*).

Není zcela běžné, že je výraz *glitch* rozvit adjektivem, obvykle je specifikován substantivem na pozici adjektiva. Mezi nemnoho nalezených adjektiv je možné zařadit *huge glitch*, *severe glitch*, *possible glitch*, *astonishing glitch*. Poměrně běžný je také obrat *technical glitch*, který logicky doplňuje výše zmíněné tendence slova *glitch* kolokovat s názvy technických zařízení.

Ze sloves, která výraz *glitch* doprovázejí, se častěji vyskytují např. *to appear* (*a glitch appeared*), *to experience* (*to experience a glitch*), *to hit* (*a glitch hits voting system*), *to force* (*a glitch forced Mars probe...*), *to cause* (*a glitch causes*) nebo *write off* (*written off as a glitch*).

Podle dostupných zdrojů¹⁰ pochází výraz *glitch* z německého *glitschen*, který znamená uklouznutí či upadnutí. Do němčiny se toto slovo dostalo z hebrejštiny (*glitshen*), kde znamenalo kluzký povrch. Toto slovo bylo údajně použito poprvé v roce 1962 kosmonautem Johnem Glennem v jeho knize „*Into Orbit*“, kde posloužilo právě pro popis drobné závady v elektrickém obvodu. Později se začalo používat obecněji, aby se v posledním desetiletí opět vrátilo k významu technické závady na zařízení, resp. počítačovém programu.¹¹ Zřejmě z důvodu velmi pozdního vzniku nelze tento termín nalézt v řadě etymologických slovníků.

Misfire

Misfire patří k technickým synonymům pro chybu a vyjadřuje selhání: a) zapalování spalovacího motoru, b) pušky, c) plánu nebo úmyslu. Přestože to výkladové slovníky neuvádějí, výraz *misfire* ve významu selhání pušky někteří mluvčí používají pro minutí cíle, netrefení se. Tento význam se však podstatně liší od původního, kdy nedojde k výstřelu a náboj vůbec neopustí hlaveň.

Ve všech prostudovaných materiálech se zdaleka nejčastěji vyskytoval výraz *misfire* ve významu b), tj. selhání zapalování spalovacího motoru. Tento výsledek je zřejmě ovlivněn celou řadou internetových stránek spravovaných motoristickými nadšenci, ve kterých se probírají závady nových i starších vozů. V tomto významu se nejčastěji objevují slovesné kolokace se slovesy *to experience (to experience a misfire)*, *to feel (to feel a misfire)*, *to suffer (to suffer from a misfire)*, *to develop (to develop a misfire)*. Mezi adjektivy v tomto případě vyniká spojení *an intermittent misfire*, které je mnohem častější, než kterékoliv jiné adjektivum. Mezi další nalezené konstrukce patří *slight misfire*, *light throttle misfire*. Výraz *misfire* se může objevit i u jiných technických zařízení, která v sobě neobsahují prvek výbušnosti nebo spalování, např. při selhání speciální sešívačky (*Risk of misfire resulting in failure to form staple lines*).

Význam termínu *misfire* jako selhání pušky se podařilo nalézt pouze v jediném excerptu, kde označoval postup, jakým se má řídit střelec při selhání pušky (*If you do*

¹⁰ <http://burks.bton.ac.uk/burks/foldoc/48/48.htm>

¹¹ http://www.phrases.org.uk/bulletin_board/34/messages/428.html

have a misfire shout misfire and make sure that the person in command ...). Ve významově zásadně posunutém významu se objevuje již zmíněná interpretace výrazu *misfire* jako minutí cíle, kdy dojde k výstřelu, avšak není trefen požadovaný nebo zamýšlený cíl (*Hunter's misfire: A hunter was shot after his partner mistook him for a squirrel*). V kontextu se střelnými zbraněmi se objevila zajímavá parafráze *Ready, aim ... misfire*, která se objevila v článku o úrovni velení britských jednotek v Afghánistánu.

Výraz *misfire* je složeninou předpony *mis-*, která je latinského původu (*minus*), odkud se přes provensálštinu (*menes, me(n)s*) a francouzštinu (*més-, mes*) dostala do angličtiny. Slovo *fire* patří mezi nejstarší slova mluveného jazyka a jeho původ je vysledován přes starou angličtinu (*fyr*), starou fríštinu a saštinu (*fīur*), starou norštinu (*fúrr, fýrr*) až do prapůvodních evropských a indoevropských jazyků (řecky *pûr*, arménsky *hūr, pavakás* v sanskrtu apod.). Z posledně jmenovaných jazyků se tento výraz dostal také do latiny a odtud do ostatních skupin jazyků, např. románských (španělsky *el fuego*, francouzsky *le feu*, italsky *il fuoco* apod.)

Výrazy odborně-technické

Malfunction

Malfunction se používá jako označení pro selhání, poruchu, nefunkčnost, závadu či nesprávnou funkčnost. Výraz *malfunction* je poměrně formální, v běžném projevu, jak psaném, tak mluveném, se příliš nevyskytuje. V neodborných kontextech je běžnější synonymum *flaw*. Naopak je tento výraz velmi běžný v odborných textech. Existuje také sloveso *to malfunction* ve význam špatně fungovat, příp. nefungovat vůbec.

Výraz *malfunction* se hojně vyskytuje v několika hlavních oborech. Jedním z nejdůležitějších je zdravotnictví. V tomto případě je možné srovnávat s výrazem *defect*, který se vyskytuje v podobných kolokacích. V případě výrazu *malfunction* lze narazit na obvyklejší výrazy (*brain malfunction, kidney malfunction, malfunction of body tissues and organs*), které mohou obsahovat na pozici adjektivního substantiva prakticky jakýkoliv orgán lidského těla. Nicméně se lze setkat s vysoce odbornými, latinskými termíny jako např. *prosthetic valve malfunction, mitochondrial malfunction*.

Tyto latinismy se ochotně váží s výrazem *malfunction*, který sám je zjevně latinského původu.

Další, neméně důležitou oblastí, kde se výraz *malfunction* hojně vyskytuje, je technika a technologie. Zde je možné uvažovat o výrazech *flaw* či *defect* jako o možných synonymech. Stejně jako u lidského těla, i tady je možné na pozici adjektiva nalézt prakticky jakékoliv zařízení z běžné reality, neboť každé zařízení má své chyby. Běžná jsou tak spojení např. *camera malfunction*, *communication malfunction*, *computer malfunction*, *hardware malfunction*, *electronic malfunction*, *equipment malfunction*, *interface malfunction*, *potentiometer malfunction*, *sensor circuit malfunction*, *detector malfunction* a další.

Mezi slovesa, která často výraz *malfunction* doprovázejí, patří. *to cause* (v činném i trpném rodě – *malfunction causes* vs. *to be caused by malfunction*), *to refer* (*to refer to a malfunction*), *to discover* (*to discover a malfunction*), *to identify* (*to identify a malfunction*) a řada dalších.

Pro anglicky hovořící mluvčí se výraz *malfunction* vyskytl ve velice nezvyklém kontextu, když Justin Timberlake označil trapas s odhaleným poprsím Janet Jackson při finále basebalové ligy Super Bowl v roce 2004 jako „*wardrobe malfunction*“. Taková kolokace je pro rodilé mluvčí velice nezvyklá, jak uvedl jeden ze zdrojů (*Wardrobe malfunction: A term that could not be found in the 3,307,998,701 Web pages searched by Google until uttered by Justin Timberlake to explain Janet Jackson's Super Bowl unveiling*). Z uvedeného příkladu je vidět, že i rodilý mluvčí použije spojení, které je pro ostatní zcela nečekané.

Výraz *malfunction* je složeninou, sestávající z předpony *mal-* a významového slova *function*. Předpona *mal-* má své základy již v prastaré indoevropštině (zřejmě ve tvaru **mel-*), ze které se dostala do staré řečtiny (*méleos*, v mírně posunutém významu), potom do latiny (*malus*). Ve starší angličtině lze nalézt obě formy (*mal-*, *male-*). Předpona *mal-* se spojuje s výrazy francouzského (latinského) původu. Výraz *function* je latinského původu, kde se vyskytoval v tvarech *funció* nebo *función*. Takřka ve všech evropských jazycích se toto slovo vyskytuje a navíc ve velmi podobném tvaru.

Misprint

Misprint je výrazem především technického charakteru, který se objevuje v tiskárenství a typografii a znamená chybu tisku. Sloveso má stejný tvar (*to misprint*) a jako běžné adjektivum se objevuje forma minulého participia (*misprinted*). Objevuje se také v podobě s pomlčkou (*mis-print*), ale výkladové slovníky dávají přednost spojenému tvaru. Výrazy z oboru tiskárenství a polygrafie tvoří v rámci řazení synonym v této práci výjimku a jsou v seřazeny za sebou, bez ohledu na jejich frekvenci (*misprint*, *erratum*, *corrigendum*).

Nejčastěji lze výraz *misprint* nalézt právě ve zdrojích týkajících se tiskařského průmyslu. Nejčastěji nalezené kolokace se týkaly odvolání (*disclaimer*) redakcí časopisů a novin, ve kterých se uváděly podmínky přetisknutí inzerátu v případě, že se v něm objevila chyba tisku (*In the event of any error, misprint or omission in the printing of an Advertisement or part of an Advertisement, RBI will either reinsert the Advertisement or relevant part of the Advertisement as the case may be in a subsequent issue of the Publication or make a reasonable refund of or adjustment to the price paid by the Buyer. No reinsertion, refund or adjustment will be made where the error, misprint or omission does not materially detract from the Advertisement.*) Z uvedené citace je zřejmé, že se jedná o text právního charakteru, v němž se opakují synonyma (v tomto případě dokonce synonyma pro chybu) a je použit formální jazyk.

Misprint se však také objevuje v lékařství, kde znamená chybu v genech řetězce DNA. (*Misprints occur by chance. Each gene is like a very long word that only uses four different letters. The order of the letters is crucial for the gene to be read and work correctly. A gene with a misprint will not work correctly*). Tato „chyba tisku“ často vede k závažným onemocněním jako např. rakovina u dětí atd.

Překvapivou oblastí, kde se výraz *misprint* objevuje, je inzerce a reklama, a to především ve formách frází *It's not a misprint* nebo *There is no misprint*. Jedná se v podstatě o drobnou slovní hříčku, kdy prodejce upozorňuje, že uvedená cena se zákazníkovi nezdá a je skutečná. (*No, it's not a misprint. Ten in a box for 1 great price. Buy It Now*).

Kolokace výrazu *misprint* se nevyznačují takovou pestrostí, jako kolokace jiných výrazů pro chybu. Tento fakt je způsoben technickou povahou výrazu. Ze sloves, která tento výraz doprovázejí, je nejběžnější hlavně *to have (to have a misprint)*, mezi dalšími se objevují např. *to correct (to correct a misprint)*, *to point out (to point out a misprint)*, *to cause (to be caused by a misprint)*, *to contain (containing a misprint)*. Co se týče kolokujících adjektiv, mezi nejčastější patří *simple misprint*, *obvious misprint*, *accidental misprint*, *inevitable misprint*, *minor misprint*, *remaining misprints*. Podařilo se dokonce nalézt i nečekané spojení *salacious misprint*. Zcela běžný je obrat *There is a misprint*.

Misprint je složenina, jejíž obě části jsou latinského původu. Předpona *mis-* pochází z původního latinského *minus*, která se přes provensálštinu (*menes*, *me(n)s*) a francouzštinu (*més-*, *mes*) dostala do angličtiny. Výraz *print* má svého předchůdce v latinském *premere*, který přes románské jazyky, provensálštinu (*priembre*, později *preindre*) a starou francouzštinu (*priente*, *preinte*) přišel do angličtiny, kde v období Middle English měl podobu *prient(e)*, *preint(e)*, *preent(e)*, *prent(e)*. Dostupné zdroje uvádějí, že posledně jmenovaný výraz má dodnes tento tvar ve skotské angličtině.¹²

Erratum

Erratum je odborně-technickým výrazem, jehož význam kolísá, což není u výrazů takto technického rázu zcela běžné. Tento fakt je způsoben už samotným latinským výrazem, který znamená „chyba tisku v knize, kdy je tato chyba uvedena na zvláštním listu vloženém do knihy“¹³. Díky této definici je možné nalézt výraz *erratum* ve dvou, do jisté míry kontrastujících významech. Jednou je to pouze chyba tisku a jindy právě onen opravný list vložený do knihy nebo uvedený na internetu (opravenka). Tato nejednotnost způsobuje vysokou závislost tohoto výrazu na kontextu. Ve zkoumaných materiálech nebylo možné rozhodnout, který z těchto významů převažuje. Jako tvar plurálu se používá latinský tvar *errata*.

¹² The Oxford Dictionary of English Etymology, s. 710

¹³ Longman Dictionary of Contemporary English, s. 458

Kolokace výrazu *erratum* jsou poměrně chudé, což není u technických výrazů nijak neobvyklé, neboť většinou vyjadřují přesně stanovenou skutečnost a není třeba je nějak rozvíjet. Jako jedno z mála sloves bylo nalezeno *to make*, a to pouze v několika exemplářích a navíc mnohé byly napsány hovorovou angličtinou. (*Hi, I just wanted to make an erratum. In France we pay a charge for local communications, too, contrarily to Canada.*) Ze substantivních konstrukcí jsou běžně k nalezení výrazy *erratum slip* (explicitně vyjádřený právě onen list papíru, vložený do knihy po jejím vytištění), *erratum appendix* (v podstatě totéž, co předchází případ, ale nemusí být v papírové podobě) nebo *erratum notice*. Předložková vazba, která rozvíjí výraz *erratum*, bývá uvedena předložkou *to* (*Erratum to printed version of the Dictionary...*) S touto předložkou chápe autor textu termín *erratum* jako opravenku a význam „chyba tisku“ s touto předložkou nejde příliš dohromady.

Překvapujícím oborem, kde se výraz *erratum* vyskytuje, je výpočetní technika, a to ve významu chyby při navrhování a výrobě tištěných spojů a mikroprocesorů (*Intel has found an erratum (one of those things that isn't a bug, honest) in Pentium III and Pentium III Xeon processors, according to hardware site HardwareCentral.*) V tomto významu autor chápe *erratum* jako chybu a s případným opravným listem to nemá mnoho společného.

Přestože je *erratum* techničtější a odbornější výrazem než *misprint*, jeho frekvence je v psaném projevu o něco častější.

Etymologie výrazu *erratum* není příliš složitá, neboť byl přejat z latinského výrazu stejného tvaru, včetně použití latinského plurálu (*errata*). Tento výraz vychází ze stejných základů jako výraz *error* a sloveso *to err* (viz. *error*).

Corrigendum

Výraz *corrigendum* je nejméně častý mezi výrazy *misprint*, *erratum* a *corrigendum*. Tento výraz znamená opravu tiskové chyby, a na rozdíl od dvojí možné interpretace výrazu *erratum*, je tento výraz jednoznačný. Stejně jako jiné latinské termíny v angličtině, i tento má latinský plurál *corrigenda*.

Vzhledem k tomu, že se termín *corrigendum* vyskytuje především jako nadpis nebo prostý odkaz, zřídka jej doprovází nějaká větná konstrukce. Mezi ty, se kterými se lze setkat, patří latinismus *Addendum et Corrigendum*, značící dodatky a opravy k tištěnému materiálu, *circulated corrigendum*, který v daném případě označoval opravy k vyhláškám vydaných NHS (National Healthcare System) ve Velké Británii. Sloveso, které se objevilo v kolokaci s tímto výrazem bylo *to publish* (*to publish a corrigendum*). Výrazem, který rozvíjí výraz *corrigendum*, je předložka *to* (*Corrigendum to Commission Directive 74/268/EEC of 2 May 1974...*).

Původ tohoto slova leží v latinském výrazu *corrigere*, který znamená opravit. Ze stejného základu vzniklo anglické sloveso *to correct*.

Miscarriage of justice

Miscarriage of justice je všeobecně používaný právní termín pro justiční chybu či nesprávný rozsudek. Vyskytuje se jak ve vysoce právnických textech (např. zápisech britského parlamentu), tak v běžném novinářském projevu. V tomto významu lze také objevit výraz *lapse of justice*, který však není tak formální, je spíše hovorovějšího rázu.

Výraz *miscarriage of justice* doprovází celá řada sloves, z nichž většina nepatří do základní slovní zásoby, což se u tak odborného výrazu dá očekávat. Mezi ta nejfrekventovanější se řadí např. *to produce* (*to produce a miscarriage of justice*), *to identify* (*to identify a miscarriage of justice*), *to investigate* (*to investigate a miscarriage of justice*), *to counter* (*to counter a miscarriage of justice*), *to remedy* (*to remedy a miscarriage of justice*), *to reverse* (*to reverse a miscarriage of justice*), *to sue* (*to sue for a miscarriage of justice*), *to arise* (*a miscarriage of justice arises*), *to occur* (*miscarriages of justice have occurred*), *to crystallise* (*a miscarriage of justice was crystallised*) a jiná.

Z používaných adjektiv se nejčastěji vyskytuje obrat *gross miscarriage of justice*. Mezi další používané patří např. *potential miscarriage of justice*, *alleged miscarriage of justice*, *exceptional miscarriage of justice*, *the biggest miscarriage of justice (of today's system)*, *shocking miscarriage of justice*, *high-profile miscarriage of justice*. Tento výraz je velmi často k nalezení v substantivních konstrukcích, které alternují mezi

substantivem v pozici přímého přísudku a nepřímého přísudku (s předložkou *of*). Setkáváme se tak např. s obraty *victim of a miscarriage of justice* (stejně jako *a miscarriage of justice victim*) - toto spojení je velmi časté, *phenomenon of miscarriage of justice* (také *miscarriage of justice phenomenon*), *compensation for miscarriage of justice*, *causes (consequences, remedies) of miscarriage of justice*, *cases of miscarriage of justice* (také *miscarriage of justice cases*), *miscarriage of justice law*, *research into miscarriage of justice*, *theory of miscarriage of justice*, *victory over a miscarriage of justice*. Lze se setkat také s metaforami, jako ve výpovědi *How big is the miscarriage of justice iceberg*? Na závěr lze snad jen dodat, že nalezené výskyty mnohokrát popisují otřesné případy nevinně odsouzených, kteří strávili ve vězení několik dlouhých let, než byl justiční omyl uznán a byli osvobozeni.

Výraz *to miscarry* (ze kterého vzniklo *miscarriage* substantivní příponou *-age*) pochází ze starofrancouzského *mescarier*. Předpona *mis-* je latinského původu (*minus*), odkud se přes provenšálštinu (*menes*, *me(n)s*) a francouzštinu (*més-*, *mes*) dostala do angličtiny. *To carry* přišlo do angličtiny ze staré francouzštiny (*carier*, *charier*), kam zřejmě přišlo z provenšálštiny (*carejar*). Výraz *justice* má svůj původ v latinském substantivu *justitia*, které se přes francouzštinu (*justice*) dostalo do moderní angličtiny. V období Middle English měl tento výraz formu *iustise*.

Miscalculation

Miscalculation znamená početní chybu, chybu ve výpočtu a přepočítání se. Stejně jako v češtině, i v angličtině lze výraz *miscalculation* použít na situaci, kdy někdo podcenil druhou stranu, čili se „přepočítal“ a myslel si, že např. bude souhlasit s nevýhodnými podmínkami obchodu. Ve stejných významových rovinách se pohybuje i sloveso *to miscalculate*.

Navzdory tomu není tento výraz v angličtině velmi běžný. Vyskytuje se ve zprávách o účetních či rozpočtových chybách (...*has today reported on the circumstances surrounding the miscalculation of the General Exchequer Grant...*). Poměrně hojně se vyskytuje v článkách s politickou tematikou, kde výraz *miscalculation* častěji znamená právě podcenění, nedomyšlení nebo chybu v odhadu (*US President George W. Bush has acknowledged for the first time that he made a "miscalculation" of what conditions*

would be in post-war Iraq;...for the better understanding of miscalculation and the history of fateful decisions in the Middle East). Také se objevuje ve významu prosté chyby bez zjevné souvislosti s počítáním (*In a minor miscalculation, I missed Paul C's annual firework display tonight because I thought it was tomorrow*). Překvapivě i sportovní terminologie dokáže tento nezvyklý pojem použít (*Steve's miscalculation was caused when an umpire was unsure of the batsman's tally*).

Běžné sloveso, které výraz *miscalculation* doprovází, je výraz *to make* (*to make a miscalculation*). Výraz *miscalculation* bývá rozvit substantivem určujícím zdroj omylu (*borough council miscalculation, US miscalculation*). Mezi nalezená adjektiva patří např. *mathematical miscalculation, fundamental miscalculation, minor miscalculation*. Když je chyba přisouzena člověku, je uveden v saském genitivu (*Steve's miscalculation*).

Výraz *miscalculation* je složeninou latinského původu. Předpona *mis-* je latinského původu (*minus*), odkud se přes provensálštinu (*menes, me(n)s*) a francouzštinu (*més-, mes*) dostala do angličtiny. Výraz *calculation* (resp. slovesný tvar *to calculate*) pochází z latinského *calcularē*, které vzniklo ze slova *calculus*, které původně znamenalo malý kamínek nebo kámen. Tyto kamínky se používaly na početní operace. Je zde zjevná podobnost s dnešním dětským počítadlem.

Mispronunciation

Mispronunciation znamená chybnou výslovnost ve významu nesprávného vyslovení hlásek nebo slov. Tento výraz (případně opis ve formě *incorrect pronunciation* apod.) se obzvláště při výuce angličtiny objevuje velice často, ačkoliv celkově není co do počtu výskytů příliš běžný, protože označuje poměrně specifickou chybu a takové specifické výrazy nebývají časté. Označuje také nesprávné umístění přízvuku ve slově.

Tento výraz se vyskytuje ve dvou základních oblastech. První oblastí je běžný jazyk, kde obvykle vystupuje výraz *mispronunciation* jako nepočitatelný, když označuje samotný jev chybné výslovnosti. V případě, že popisuje jednotlivé případy či místa chybné výslovnosti, objevuje se jako počitatelný. Existují celá diskusní fóra, kde lidé s neobvyklými jmény vysvětlují jejich správnou výslovnost a přidávají i formy, o kterých

si ostatní myslí, že jsou správné (*Having a Welsh name outside of Wales has meant I've had a lifetime of mispronunciations, "ann - garad" and "an-ga-hard" being two of the most popular... - Angharad Beurle - Williams, Brixton, London*). Výraz *mispronunciation* se objevuje také např. ve zprávách o politických činitelích, kteří se dopustili chybné výslovnosti nějaké osoby, obvykle zahraniční. Taková mýlka mnohde vyvolává bouřlivé reakce, obzvláště při pomýlení jména známé osoby (*The apparent mispronunciation prompted Human Resources Minister Joe Volpe to yell: "It's Gina Lollobrigida, idiot!" – kanadský ministr*).

Další oblastí, kde výraz *mispronunciation* nalezneme, je metodika výuky jazyka, která se chybnou výslovností zabývá z vědeckého pohledu, hledá příčiny chyb a možnosti jejich odstranění. V těchto pramenech figurují zcela odlišné kolokace tohoto výrazu např. *voice-mispronunciations* (chybná výslovnost znělosti), *place-mispronunciations* (chybné místo výslovnosti – jiná hláska), *orthographically-induced mispronunciations* (chybná výslovnost vycházející z psané formy) a další. Vědecké prameny obvykle zacházejí s výrazem *mispronunciation* jako s počítatelným, neboť takto označují jednotlivé formy nebo výskyty "chybných výslovností".

Fakt, že chybná výslovnost angličtiny již dávno není jen doménou cizinců, dokazuje nedávný výzkum, který ukázal, že mladí Angličané mezi 16-34 lety vyslovují chybně i mnohá slova základní slovní zásoby¹⁴. Ta nejproblematictější jsou (citace, v závorce je uvedena chybná výslovnost): *The top ten of most commonly mispronounced words by Brits: 1. Holborn (Hol-born) 2. Pronunciation (Pro-noun-c-ation) 3. Pharmaceutical (Farm-a-cuticle) 4. Middlesbrough (Middels-borough) 5. Prescription (Per-scrip-chun) 6. Library (Lie-bree) 7. The letter 'H' (Hey-ch) 8. Athlete (Ath-a-leet) 9. Film (Fil-um) 10. Probably (Prob-lee).*

Výraz *mispronunciation* je složeninou předpony *mis-* latinského původu (*minus*), která přes provensálštinu (*menes, me(n)s*) a francouzštinu (*més-, mes*) přišla angličtině. Slovo *pronunciation* je substantivem vytvořeným ze slovesa *to pronounce*, které do angličtiny přišlo přes starou francouzštinu (*pronuncier*) z latiny (*prónuntiare*).

¹⁴ Výzkum iniciovaný potravinářským koncernem Gingsters, kterého se na jaře 2005 zúčastnilo 2500 respondentů ze všech věkových kategorií.

Výrazy hovorové a slangové

Bloomer

Bloomer patří mezi jedno z nejneobvyklejších synonym pro chybu. Jedná se o hovorový a neformální výraz pro hloupou chybu, kiks, faux pas. Některé zdroje jej uvádějí jako zastaralý.¹⁵

Při vyhledávání výrazu *bloomer* komplikovalo situaci několik okolností. První z nich je fakt, že příjmení Bloomer je v anglofonním světě velmi běžné. Dalšími problematickými okolnostmi jsou další významy tohoto slova. K těm nejčastějším patří *bloomer* jako ženský kalhotový kostým, pojmenovaný podle Amelie Bloomer, která jej v polovině 19. století v New Yorku horlivě propagovala. Jako druhý význam je *bloomer* bílý chléb, často vylepšený nebo posypaný slunečnicovými, lněnými či jinými semínky. Tento význam mnohé slovníky prostě ignorují, a ani sami Angličané si nejsou vždy zcela jistí (*It is? Now there's me thinking that a bloomer was a soft white loaf of bread. I'd have gone with either a "clanger" or a "boob"...* nebo *Wow. I've never heard "bloomer" for a mistake or for a loaf of bread*).

Vzhledem k tomu, že se jedná o neformální výraz, je jeho výskyt v psaném textu vzácností. Mezi nalezené příklady patří kolokace s adjektivem *big*, které představují v podstatě všechny, které byly nalezeny (*my biggest bloomer, Cameron's first big bloomer*). Kvalifikují se takto i hrubé omyly politiků, ale častěji je v tomto kontextu použito výrazu *blunder*. Mezi zajímavé slovní hříčky patří *Orlando's big bloomer*, týkající se amerického herce Orlando Blooma, který neměl hotovost na zaplacení účtu v restauraci.

Existuje i botanický výraz *bud-bloomer*, který popisuje stav pupenů rostliny skupiny *Calluna*, které se nikdy skutečně nevyvinou ze stadia pupenů do květů. Nicméně tento výraz vychází z výrazu *bloom* pro květ či květenství.

¹⁵ Longman Dictionary of Contemporary English, s. 129

Bloom (v prvotním význam pro kvetení či květy) je slovo starogermánského původu (zřejmě **blomon*), odkud postupně přešlo do gótštiny (*bloma*), střední a horní němčiny (*blume*, *bluome*, *bluomo*), holandštiny (*bloeme*). Ve staré saštině mělo tvar *blomo* a ve staré norštině *blóm*. V období Middle English měl tento výraz tvar *blom*, *blome*. Výraz *bloomer* pro chybu se podle etymologických zdrojů zřejmě vyvinul z obratu *blooming error*.

Howler

Howler je hovorový výraz pro hloupou, nevynucenou chybu, kiks. Označuje spíše výsledek fyzické činnosti než verbální neobratnosti.

Výraz *howler* není v psaném jazyce příliš běžný, jedinou světlou výjimkou jsou fotbalové komentáře, kde se výrazem *howler* kvalifikují nepříliš přesvědčivé výkony hráčů (*Goalkeeper's howler hands tie to Juventus*).

Výraz *howler* je často doplněn jménem autora chyby, a to jak pomocí saského genitivu (*City profit from Heidar's howler*), tak nominativu (*James howler worse than mine*). Nejčastější slovesnou kolokací je fráze *to make a howler* (*Bush makes another howler*), další mohou být např. *to admit a howler*, *to profit from a howler*.

Termínem, který se formálně kříží s výrazem *howler* je termín *howler monkey*, který však označuje jihoamerického primáta s rudou srstí, který žije na stromech a za soumraku vydává zvuky jako kdyby vyl. Takto si vymezuje a označuje své teritorium.

Sloveso *to howl* pochází ze střední němčiny (*hulen*, *hiulen*, *hiuweln*), kam se dostalo ze staré němčiny (*huwila*). V epoše Middle English mělo tvar *hule*, později *howle*. Ze stejného základu vzniklo slovo *owl*. Nejistá je souvislost mezi starogermánskými tvary a latinským *ululare* a řeckým *hulan*.

Gaffe

Výraz *gaffe* je poměrně vzácný v běžném jazyce, některé zdroje jej označují jako slangový¹⁶, ale rozhodně patří do oblasti hovorového a neformálního jazyka. Označuje trapný omyl či chybu a jeho takřka přesnými významovými synonymy jsou *blunder* nebo *faux pas*. Používá se pro obohacení jazykové promluvy o neobvyklé prvky. Mnohokrát se stalo, že se v studovaných materiálech objevil pouze jednou, např. v názvu novinového článku, avšak dále v textu se již nevyskytl a byl nahrazen běžnějšími synonymy jako jsou např. právě *blunder*, *slip* či *mistake*. Pravopisnou variantou je *gaff*, avšak sporadičnost výskytu této varianty lze možná přisoudit neznalosti pravopisu, kterou autor textu projevil, možná pod vlivem jiného výrazu *gaff*, který má ovšem jiný význam (levná nálevna či tančírna, příp. oštěp či harpuna). Výkladové slovníky uvádějí pouze tvar *gaffe*.

Některé zdroje uvádějí, že *gaffe* popisuje trapný omyl hlavně v případě veřejných činitelů, na veřejnosti či ve společnosti¹⁷ a uvádí např. kolokaci *diplomatic gaffe*. Ne vždy se nalezené kolokace kryly s touto definicí (...*BT managed to get another engineer out to fix the gaffe* – zde ve významu opravení závady), ale ve většině případů *gaffe* skutečně odkazuje na přehmaty a omyly veřejných činitelů, ministrů, prezidentů či velkých firem a společností.

Pro popis politických omylů je *gaffe* poměrně častý výraz (*Such mistakes are worryingly common, despite a number of high-profile gaffes in the past. Last February, Alastair Campbell, the Prime Minister's former chief of communications...*). Zřejmě nejoblíbenějším politikem z tohoto hlediska je prezident USA George W. Bush, jehož vyřčené nesmysly poskytly materiál pro několik internetových stránek a daly vzniknout termínu „*bushisms*“. V popisech jeho přereknutí je možné nalézt celou škálu synonym pro chybu, jako jsou *gaffe*, *blunder*, *slip*, *mistake*, *bobble* a další. Jen z těchto odkazů si lze udělat představu o kolokacích výrazu *gaffe*; použití saského genitivu (*Bush's gaffe*), adjektivní konstrukce (*another verbal gaffe*), superlativní konstrukce (*his latest gaffe*)

¹⁶ The Oxford Dictionary of English Etymology, s. 385

¹⁷ Longman Dictionary of Contemporary English, s. 579

nebo substantivní konstrukce (*campaign gaffe*). Podíváme-li se na jiné politické či veřejné činitele, lze objevit i další kolokační možnosti (*high-profile gaffe*, *tax gaffe*, *PR gaffe*, *finance gaffe*, *Darling's* (ředitel správy silnic a dálnic ve Velké Británii) *first gaffe*, *email gaffe*).

Kromě politiků je možné nalézt výraz *gaffe* u osob, jejichž přehmat se stal buď veřejným nebo pronikl na veřejnost. Patří mezi ně např. produkční BBC, fotbaloví rozhodčí nebo cílová komisařka na dostizích. Stejně jako v případě politiků, i zde se objevují podobné kolokace (*embarrassing gaffe*, *responsible for the gaffe*, *security gaffe*, *ref's gaffe*). Další oblastí jsou omyly velkých podniků a společností, např. Google nebo Microsoft (*Google advises investors to disregard gaff*;, *Rival browsers benefit from MSN gaffe*).

A v neposlední řadě se *gaffe* používá pro trapasy známých osob, kterých se dopustili na veřejnosti, např. (*Carmen Electra*)... *only realised her gaffe when she arrived at her new home*; *Mariah (Carey) makes embarrassing restaurant gaffe*.

Slovesa, která doprovázejí výraz *gaffe*, jsou obvyklá pro tuto skupinu synonym. Nejčastější je sloveso *to make* (*to make a gaffe*), mezi dalšími se objevují např. *to realise* (*to realise a gaffe*), *to admit* (*to admit a gaffe*), *to disregard* (*to disregard a gaffe*), *to benefit* (*to benefit from a gaffe*), *to be stung* (*to be stung by a gaffe*).

Výraz *gaffe* přišel do moderní angličtiny z francouzštiny (*gaffe*, dříve *gaffer*), kam přišel z provensálštiny (*gafar*), do které se dostal zřejmě ze některého ze starých germánských jazyků.

Goof

Goof je hovorovým výrazem, který má dva základní významy. Za prvé označuje blbce, pitomce nebo troubu a za druhé hloupou chybu. Ačkoliv výkladové slovníky¹⁸ uvádějí tento výraz jako hovorový obrat americké angličtiny, lze jej v poměrně hojném množství nalézt i v projevu britských mluvčích. Sloveso *to goof* znamená „udělat

¹⁸ Chambers Pocket Dictionary, s. 385 a Longman Dictionary of Contemporary English, s. 615

hloupou chybu“ případně ve tvaru „*to goof around*“ znamená dělat blbosti nebo kraviny. Adjektivum *goofy* je významově trochu posunuté a znamená hloupý, idiotský. Variantou výrazu *goof* jako hloupé chyby je *goof up*, který se vyskytuje jak s pomlčkou, tak bez ní (*This is what Freeview would have looked like today if there had not been so many goof ups*). Vyskytuje se i zdobnělina *goofie*, označující drobnou hloupou chybu (*He's dropped some real goofies in his short time as US president...*).

Výraz *goof* není nijak oborově specializován a označuje hloupé chyby osob z nejrůznějších oborů a profesí. Může označovat např. obchodně nevydařený tah (*Dell pricing goof clears gadget shelves*), politický přehmat (*Cameron's first goof is on Kyoto...*) nebo omyly a chyby v rozhlasovém a televizním vysílání (*I have heard another goof at the start of a show where Neddie Seagoon...*).

Kolokace výrazu *goof* jsou zřejmě dost bohaté, nicméně v psaném projevu, který byl hlavním zdrojem dat, se nevyskytuje příliš často. Obvykle je doplněn rozšiřujícím či intenzifikujícím adjektivem (*monumental goof, enormous goof, huge goof, apparent goof, common goof, downright goof-ups, big goof*). Může být rozveden saským genitivem (*Cameron's goof*). Ze sloves se nejčastěji váže na slovesa *to make (to make a goof)*, *to spot (to spot a goof)*, *to criticise (to criticise a goof)*, *to blame (to blame for a goof)*, *to hear (to hear a goof)*, *to drop (to drop a goof)* a další.

Goof také tvoří několik zajímavých složenin. Je možné narazit na výraz *goof-proof*, který znamená bezvadný, bezchybný, takový, při kterém nemůžete udělat chybu (*Knit a dozen baby booties. Goof-proof instructions*). Je pravděpodobné, že vznik této složeniny ovlivnil rým, který tímto spojením vznikne. Z tohoto výrazu pak vznikl *goof-proofer*, čili něco, co slouží k vyvarování se omylům (*Amazon Books: Goof Proofer – Correct Punctuation*), zde uvedeno jako příručka pro správné psaní interpunkce. Naopak, v případě, že se chce mluvčí nelichotivě vyjádřit o kvalitě produktu, může jej označit jako *goof quality product*, což označuje výrobek skutečně pod úrovní.

Původ slova *goof* je zřejmě ve staré francouzštině, kde *goffe* znamenalo nemotorný, neohrabaný, těžkopádný.

Clanger

Clanger je neformální a hovorový výraz pro trapnou poznámku, která uvádí ostatní v rozpaky. V tomto významu by jeho synonymem bylo např. *gaffe*, formálnějším potom např. *faux pas*. V některých výskytech se blížil významu hloupé chyby, kiksu.

Vzhledem k hovorové povaze termínu *clanger* se tento vyskytuje poměrně řídko v psaném projevu. V tomto případě lze opět jen děkovat americkému prezidentovi za jeho verbální „umění“, kterého se novináři rádi chopí a sáhnou po hovorovém výrazu (*Bush Clanger - US president adds to his staggering string of verbal gaffs...in conversation with Fernando Henrique Cardoso, the 71 year old president of Brazil, Bush blurted: "Do you have blacks here too?"*).

Výraz *clanger* se často vyskytuje rozvitý jménem dotyčné osoby (*Bush clanger, Mercier clanger*). Jako kolokující sloveso je typické *to drop* (*Brown drops a clanger and everybody feels it*).

Clanger v tomto významu je odvozen od slovesa *to clang*, označující vydávání ostrého kovového zvuku. Tento výraz přišel pravděpodobně ze staré němčiny (*chlang*), avšak jeho původ může být též v latině (*clangere* – znít jako trumpeta, zvuk trubky).

Botch / Botchery

Botch nebo *botchery* je neformální, hovorový výraz pro zfušovanou práci, mazanici, zpackanou práci, fušeřinu, kaz či vadu. Výraz *botchery* je expresivnější a ukazuje na větší rozsah zfušované práce, zatímco *botch* spíše odkazuje na jednotlivé případy. Používá se v hovorů pro označení takové práce. Vzhledem k povaze zkoumaného materiálu nebylo jednoduché výskyty tohoto výrazu nalézt. Mnohem častěji než v seriózních novinových článcích se vyskytoval v uživatelských diskusních fórech na internetu. Pro slovesné vyjádření se používá sloveso *to botch*, které má v češtině poněkud bohatší překladové možnosti než substantivum (např. zpackat, zfušovat, zkopat, zvrzat, dát ránu a mnoho dalších).

Jak lze z významu slova *botch* předpokládat, vyskytuje se v popisu odvedené práce, se kterou není mluvčí příliš spokojen. V těchto souvislostech se často objevuje kolokace *DIY botch*, která naráží na různé druhy domácích prací, do kterých se majitel domu pustil v dobré víře ušetřit peníze nebo čas, ale výsledek bývá žalostný. (*DIY botchery on mains electrics has been banned*). Výsledek bývá také kvalifikován jako *botch job*.

Výraz *botch* se vyskytuje i na politické scéně, kde označuje rovněž špatně odvedenou práci politiků. V tomto významu se k tomuto výrazu uchylují i zavedená periodika (*In peace, botchery merely left miserable refugees living on food vouchers for years. In war, it is a threat to the national security. When Blunkett told the Commons last week...*). Také lze takto kvalifikovat nekvalitní práci lékaře či chirurga (*Surgery botch leaves six inch hole in stomach*). Stejně jako u jiných synonym pro chybu, i zde poskytuje široké pole působnosti sport (*Part two of the 112th FA Cup Final was a much better piece of botchery than the first...*).

Vzhledem k relativní vzácnosti tohoto výrazu v psaném projevu není snadné stanovit nějaké časté kolokace, ve kterých se vyskytuje. Poměrně častým je zmíněný obrat *DIY botch/botchery* a *botch job*. Mezi ostatními figurují např. *political botch* aj. Samotné se pojí se slovesem *to make* (*to make a botch*), ve frázi *botch job* (i varianta s pomlčkou je možná: *botch-job*) se vyskytují slovesa *to make* i *to do* (*to do a botch job*). Sloveso *to do* je zřejmě motivováno výrazem *job*, který sám o sobě běžně kolokuje se slovesem *to do*. V případě, že je použito výrazu *botch*, je častější kolokací *to make a botch*, je-li použito fráze *botch job*, je běžnější kolokace *to do a botch job*.

Kromě seriózně míněných kolokací lze nalézt také několik parafrází na známé obraty. Mezi nalezené patří *BIY* (*Botch It Yourself* jako parafráze na zmíněný výraz *DIY – Do It Yourself*) a *Neighbourhood Botch Scheme*, zjevně parafrázující systém ochrany majetku ve Velké Británii *Neighbourhood Watch Scheme*, kdy si sousedé vzájemně hlídají majetek.

Botch je slovo neznámého původu, použité již ve Wycliffově Bibli, možná pocházející ze severofrancouzských dialektů (*boche*), kde však znamenalo něco jiného. Původ sémantické změny není znám a souvislost s francouzskými dialekty není jistá.

Jiné výrazy

Accident (by accident)

Samotný výraz *accident* do sémantického pole pro chybu již nepatří, avšak tvoří spojení *by accident*, které vyjadřuje situaci, kde se něco stalo či událo omylem nebo náhodou, a proto je pro nás zajímavý. Spojení *by accident* je synonymem pravého adverbia *accidentally*, které je v angličtině zhruba třikrát běžnější, než fráze *by accident*¹⁹. V podobných kontextech se vyskytuje také výraz *by coincidence*, avšak tento výraz je se svým významem "náhodou, shodou náhod, omylem" již na samotné hranici hledaných synonym pro chybu.

Předložková fráze *by accident* se vyskytuje v celé řadě kontextů, od lékařství, matematické vědy až po běžné reportáže a zprávy. Nejčastěji k sobě váže sloveso ve tvaru trpného přičestí (*caused by accident, found by accident, invented by accident, published by accident, release by accident*). Lze se také setkat se slovesnými vazbami v činném rodě (*Nothing happens by accident; Did the great Jimi Hendrix die by accident?; This tune fell in my hands by accident as tunes do*). V mnohem menší míře se vyskytují jmenné konstrukce, a to většinou jako nadpisy článků (*Murder by accident; Death by accident*).

Předložka "by" pochází ze starých germánských jazyků, kde se zřejmě objevila pod vlivem předložky latinské a řecké. Ve staré angličtině měla tvar *bí, bi, be*. Podobné tvary měla ve vysoké němčině, fríštině a dalších germánských jazycích (kromě staré norštiny). Vědci se domnívají, že do germánských jazyků přešla jako zkrácená podoba řecké předložky *amphí* a latinské *ambi*. Výraz *accident* pochází z latinského *accidentens*, které se vytvořilo ze slovesa *accidere*, které vzniklo z předložkové vazby (*ad+cadere*).

¹⁹ Jak vyplývá ze statistických údajů výsledků hledání na www.google.com (spojení *by accident* zaznamenalo 570.000 výskytů, zatímco výraz *accidentally* zaznamenal 1.700.000 výskytů).

Další synonyma

Existuje ještě celá řada dalších synonym, která mohou za určitých okolností vyjadřovat chybu či omyl. Tato synonyma jsou jen dalšími variantami již uvedených výrazů, jejichž kolokace se od těch uvedených výrazně neliší.

Je zde možné uvést substantivizovaná adjektiva, vytvořená příponou *-less*, případně doplněná negativním prefixem. Mezi takovéto případy patří např. *wrongness*, *inexactness*, *unsoundness*, *sloppiness*, *carelessness*, *falseness*, *fallaciousness* nebo *misguideness*. Některé z těchto výrazů se již trochu vymykají sémantickému poli pro chybu. Pro každé uvedené substantivum existuje v moderní angličtině frekventovanější synonymum, např. *wrongness* – *mistake*, *sloppiness* – *botchery* apod.

Existuje celá řada synonym pro chybu, vytvořených z podstatných jmen přidáním předpony *mis-*. Ta nejběžnější z nich byla popsána, nicméně je ještě několik desítek takových synonym. Patří mezi ně např. *misalignment* (chybné vystředění, porušení souososti), *misapprehension* (nepochopení), *misconduct* (zneužití úřední moci), *miscontruction* (nesprávná interpretace), *misdeemeanour* (přestupek), *misdirection* (špatný údaj, špatný směr), *misguidance* (uvedení v omyl), *misinformation* (dezinformace), *misinterpretation* (chybné vysvětlení/interpretace), *misjudgement* (chybný úsudek), *mismanagement* (špatná správa), *misprision* (přestupek, zanedbání úřední povinnosti), *misrepresentation* (překroucení faktů), *misspelling* (chybný pravopis), *mis-statement* (mylná výpověď), *mistuning* (špatné naladění) a další. Uvedené české ekvivalenty jsou pouze informativní a rozhodně neukazují celou šíři významu anglického slova.

Tabulky a statistiky

První část této kapitoly je věnována několika sondám do frekvence jednotlivých synonym pro chybu. Je zajímavé, jak se tyto zdroje z velké části shodovaly v pořadí a poměrech uvedených slov.

Nejběžnější synonyma pro chybu v BNC

První statistika je tabulka výskytu nejběžnějších synonym, vyhledaných v seznamu 6318 nejpoužívanějších slov v britské angličtině, jak jej sestavil Adam Kilgarriff (<http://www.itri.brighton.ac.uk/~Adam.Kilgarriff/bnc-readme.html>) na základě British National Corpus (BNC). Samotný British National Corpus obsahuje přes 100 miliónů slov, rozdělených na psaný jazyk (90% korpusu) a mluvený jazyk (10% korpusu).

Výraz	Výskytů v BNC	Pořadí v BNC
<i>error</i>	5945	1603.
<i>mistake</i>	5045	1846.
<i>fault</i>	4149	2142.
<i>defect</i>	1488	4304.
<i>accident</i>	8374*	1207.
<i>trip</i>	5010*	1857.
<i>slip</i>	1273*	4759.

* u počtu výskytů těchto výrazů hraje podstatnou roli jejich prvotní význam, který nepatří mezi hledaná synonyma a který z hlediska četnosti v jazyce převládá. Tyto výrazy jsou proto řazeny na konci tabulky.

Četnost synonym podle výsledků hledání internetových vyhledávačů

Dalším zajímavým, ne zcela spolehlivým, avšak překvapivě početně se shodujícím způsobem zjištění četnosti užití je výskyt výrazu v textu internetových stránek. Následující tabulka ukazuje frekvenci výskytu synonym pro chybu v textu internetových stránek s příponou domény .uk (převážně anglické stránky) a zvoleným jazykem "Angličtina" pomocí tří různých vyhledávacích programů (www.google.com, www.yahoo.com a www.msn.com). Bohužel zde nelze rozlišovat mezi různými významy jednoho slova (např. *slip*, *lapse*), ani mezi slovními druhy (*mistake* – sloveso i substantivum). Také nelze internet považovat za spolehlivé zrcadlo skutečného jazyka, nicméně nalezené údaje překvapivě kopírují skutečnou frekvenci jednotlivých výrazů v jazyce, jak je např. uvádí Adam Kilgarriff ve svém výzkumu British National Corpus (alespoň u těch nejběžnějších). Je poměrně překvapující, že pořadí podle počtu nalezených výskytů by se nijak výrazně nezměnilo přetříděním podle jednotlivých

vyhledávačů i přesto, že absolutní hodnoty se podstatně liší. Lze z toho vyvodit zaver, že přestože každý vyhledávač zřejmě zpracovává trochu jiné internetové stránky, vzájemný poměr frekvence jednotlivých synonym pro chybu se příliš nemění. Tabulka je seřazena podle počtu nalezených výskytů na www.google.com.

Výraz	Počet výskytů na www.google.com (v tis.)	Počet výskytů na www.yahoo.com (v tis.)	Počet výskytů na www.msn.com (v tis.)	Poznámka
error	15.700	9.070	2.480	1
fault	5.520	3.080	956	
mistake	4.850	2.930	704	2
slip	3.850	2.810	921	3
oversight	1.570	409	133	4
defect	1.320	602	237	
flaw	966	732	103	
misunderstanding	842	379	109	
lapse	737	358	107	5
by accident	570	305	93	
glitch	442	335	44	
blunder	420	292	41	6
misconception	306	162	54	
malfunction	298	147	60	
fallacy	226	114	32	
bloomer	131	67	19	7
impropriety	131	55	12	
howler	92	58	18	8
gaffe	90	207	9,7	
erratum	87	35	9,4	
faux pas	79	55	10,3	
misprint	69	32	10,1	
misfire	63	28	6,3	
miscarriage of justice	58	48	10,4	
miscalculation	52	37	6,4	
goof	49	31	6,2	
corrigendum	44	5,3	3,4	
clanger	41	27	5,1	
botch / botchery	39	25	18	
cross purposes	31	8,6	4,5	
slip of the tongue	29	6,6	2,8	
mispronunciation	0,97	0,99	1,2	
slip of the pen	0,57	0,37	0,66	

Poznámky:

- 1) Vzhledem k "počítačové" povaze internetu výraz *error* zdaleka převažuje, nicméně i podle jiných zdrojů je nejfrekventovanějším synonymem pro chybu.

- 2) Výskyt jak substantiv, tak sloves.
- 3) Nelze považovat za směrodatné, neboť ostatní významy slova *slip* převažují.
Zahrnuje substantiva i slovesa.
- 4) Nelze vůbec považovat za směrodatné, neboť význam "dohled, kontrola" zdaleka převažuje na významem "chyba, opomenutí".
- 5) Velkou část z počtu výskytů tvoří význam "plynout, uplynout".
- 6) Výskyt jak substantiv, tak sloves.
- 7) Také nelze považovat za směrodatné, je třeba mít na vědomí obrovské množství příjmení *Bloomer* a také ostatní významy slova.
- 8) Také ovlivněno dalšími významy.

Tabulka slovesných a adjektivních tvarů synonym

Následující tabulka uvádí tvary podstatných jmen (tj. zkoumaná synonyma), přídavných jmen, sloves a příslovčí. Prázdné políčko znamená, že příslušný tvar neexistuje anebo se nepoužívá.

Podstatné jméno	Přídavné jméno	Sloveso	Příslovce
accident	accidental		accidentally, by accident
blunder	blundering**	to blunder	blunderingly**
botch/botchery	botched	to botch	
clanger			
cross purposes			
defect	defective		
error	erroneous	to err*	erroneously
fallacy	fallacious		
fault	faulty		
faux pas			
flaw	flawed	to flaw	
gaffe			
glitch			
goof	goofy**	to goof (around)	
howler			
impropriety			
lapse			
malfunction		to malfunction	
miscalculation	miscalculated	to miscalculate	
miscarriage of justice			
misconception	misconcieved	to misconcieve	
misfire		to misfire	

misprint	misprinted	to misprint	
mispronunciation		to mispronunciate	
mistake	mistaken	to mistake	mistakenly
misunderstanding		to misunderstand	misunderstandingly
oversight		to oversee**	
slip		to slip**	

* zastaralý výraz

** přestože uvedený výraz formálně tvoří příslušný tvar, jeho význam je v současném jazyce odlišný

Idiomatické výrazy a fráze

V moderní angličtině se také vyskytuje celá řada idiomatických spojení²⁰, která svým významem nějakým způsobem vyjadřují chybu nebo omyl z nejrůznějších úhlů pohledu. Mezi nejčastější patří: (není-li uvedeno jinak, pocházejí příklady z výše zmíněného zdroje.)

Get your fingers badly burnt

Tato fráze vyjadřuje chybu v tom smyslu, že dotyčný za svůj omyl draze zaplatil. Existuje přesný český ekvivalent "spálit si prsty".

*American and British households, in particular, having had their fingers badly burnt by investing in the stock market, continue to push cash and borrow more to buy bricks and mortar - the safe investment. That bubble has still to burst.*²¹

Fall flat on your face

Tento obrat je také označení pro nepříjemné nebo bolestivé následky chybného rozhodnutí. Česky bychom mohli říci "natlouci si nos", "zklamat", "zkrachovat".

*What If I Fall Flat On My Face?*²²

If the new office in Japan does not work, we could fall on our faces.

²⁰ anglické tvary idiomů byly čerpány z knihy *Idioms Organiser* autora Johna Wrighta (viz. seznam literatury). Jinak neoznačené příklady pocházejí z tohoto zdroje.

²¹ http://www.marxist.com/Economy/digging_a_deeper_hole.html

²² http://Isthologic.com/Reading/prose/A2004/liv_what-if-I-fall-flat-on-my-face.htm

Miss the boat

Tento idiom znamená prošvihnout nějakou příležitost nebo událost. Čeština v tomto smyslu pouze obměnila dopravní prostředek, neboť nejpříhodnějším českým ekvivalentem je fráze "(nechat si) ujet vlak".

*Ride the Wave or Miss the Boat - The Effective Use of Technology in Hotel Sales.*²³

Make a real pig's ear of

Tento obrat vyjadřuje situaci, kdy někdo něco zcela pokazil. Česky bychom to vyjádřili obraty "zkopal", "zvrzal", nebo přesvědčivým "ten tomu dal!"

*It's the same with the music industry, cover versions of hits are released all the time now and the people who buy think that the covering boyband or manufactured girlie group are the original artists, and nine times out of ten they make a real pig's ear of what was a great song.*²⁴

Put your foot in it

Tato fráze vyjadřuje podobnou situaci jako předchozí, tzn. něco "pokazit", "zkopat" (zde se objevuje i prvek nohy). Může také vyjadřovat verbální trapas.

*Irish heartthrob Colin Farrell put his foot right in it over the weekend when slipped on the stairs of his Bangkok Hotel and landed in a cast...*²⁵

They've just split up. Oh no, have they? I've really put my foot in it, haven't I?

Shoot yourself in the foot

Tento výraz označuje situaci, kdy někdo něco udělal, třeba i v dobré víře, avšak výsledek se zcela obrátil proti němu. Česky bychom mohli to mohli vyjádřit slovy "střelil vedle", "to si teda dal!", "to si opravdu nepomohl!"

Mika Hakkinen has well and truly shot himself in both feet.

*Has France shot itself in the foot by trying to prevent the toppling of Saddam Hussein?*²⁶

²³ http://www.hotel-online.com/Trends/CarolVerret/SurfWaveSales_July2000.html

²⁴ <http://www.britmovie.co.uk/forum/lofi/version/index.php/t3040.html>

²⁵ <http://www.showbizireland.com/news/february04/11-farrell85.shtml>

²⁶ www.townhall.com/columnists/GuestColumns/Taheri20031224.shtml

Bark up the wrong tree

Tato fráze znamená, že dotyčný se mylí a problém leží někde jinde. Dalším, podobným významem je situace, kdy naše snaha je zbytečná a cesta k úspěchu vede jinudy. Česky známe také obrat "štěkat u špatného stromu" nebo "plakat na špatném hrobě", avšak v češtině se význam posunuje do situace, kdy si dotyčný stěžuje na špatném místě. Anglickou frázi bychom mohli přeložit jako "být ve slepé uličce", "být vedle (jak ta jedle)".

*New evidence suggests that we have been barking up the wrong tree in our search for a cure.*²⁷

Take your eye off the ball

Tento obrat označuje fakt, že někdo ztratil pozornost a zanedbal starost o něco. Tento výraz zjevně pochází z míčových her, zřejmě z fotbalu. Česky bychom tento fakt mohli vyjádřit slovy "ztratil pozornost", "nechal se ukolébat", "usnul na vavřínech".

*Bush took his eye off the ball*²⁸ (o situaci v Afghánistánu).

Bite off more than you can chew

Tento výraz znamená, že dotyčný si předsevzal nebo naplánoval více, než je schopen udělat, stihnout či zvládnout. Může se také týkat velké zodpovědnosti, kterou není každý schopen zvládnout. Česky tuto skutečnost můžeme vyjádřit obratem "ukousnout (si) příliš velké sousto" nebo "mít toho až nad hlavu".

*Don't bite off more than you can chew. Let someone else organize the party.*²⁹

*Did Mexico bite off more than it can chew?*³⁰

Get on the wrong side of

Tato fráze popisuje stav, kdy si dotyčný svými činy či chováním proti sobě popudil nějakou autoritu. V češtině pro tuto situaci existují obraty "rozlít si to u někoho", "zavařit si", "rozházet si to s někým", "mít u někoho škraloup".

*Don't ever get on the wrong side of a "tough guy" actor.*³¹

²⁷ <http://idioms.thefreedictionary.com/bark+up+the+wrong+tree>

²⁸ <http://thinkprogress.org/2005/06/30/bush-took-his-eye-off-a-continuing-threat/>

²⁹ <http://idioms.thefreedictionary.com/bit+off+more+than+can+chew>

³⁰ <http://www.mexidata.info/id387.html>

³¹ <http://www.webloggin.com/dont-ever-get-on-the-wrong-side-of-a-tough-guy-actor/>

Make a real mess of

Tento obrat znamená, že dotyčný něco naprosto zkazil nebo zničil. Kromě výrazů "úplně zkopál", "naprosto zvorál", "totálně zvrzal", "ten tomu dal" a podobných nemá čeština ne vulgarní, dostatečně emotivně silný výraz, který by odpovídal anglickému idiomu, neboť slovo "mess" je v tomto kontextu poměrně expresivní, avšak nikoliv vulgarní.

*Netscape understands just enough CSS to make a real mess of it.*³²

A wild goose chase

Tento idiom označuje situaci, kdy se někdo za něčím žene nebo se snaží něčeho dosáhnout, avšak jeho cíl je v podstatě nedosažitelný. Beznadějností situace se tomuto výrazu blíží české "hledat jehlu v kupce sena", avšak český idiom je specifitější a označuje beznadějnost hledání nebo pátrání.

*A Wild Goose Chase: Building the Perfect Application.*³³

*I went on a wild-goose chase all over the town looking for that book until I discovered it was out of print.*³⁴

Get (hold of) the wrong end of the stick

Tato fráze označuje nepochopení situace. Český obrat "vzít to za špatný konec" je mírně odlišný, neboť implikuje jistou akci, zatímco anglický idiom může označovat jen nepochopení bez aktivní účasti, nicméně jsou tyto obraty víceméně ekvivalentní. Sloveso v anglickém idiomu se může měnit.

*Mr Modasia seems to have grabbed the wrong end of the stick.*³⁵

... a také jedna hokejová slovní hříčka, využívající faktu, že "stick" znamená také "hokejka".

*Olympics 2006 - The wrong end of the stick. Finland's players react after being defeated by Sweden in the Ice Hockey final of the 2006 Winter Olympics, 26 February 2006 at the Palasport Olimpico in Turin.*³⁶

³² <http://www.ukoln.ac.uk/qa-focus/documents/case-studies/case-study-10/>

³³ <http://www.sumoc.com/blog/index.cfm?mode=entry&entry=107B29B6-5004-2066-B7969AC291C6D236>

³⁴ http://en.wiktionary.org/wiki/wild_goose_chase

³⁵ <http://www.pjonline.com/Editorial/19990918/letters/shabibi.html>

³⁶ http://uk.sports.yahoo.com/ph/wolympics_p.html?b=1&type=2&h=s

Příslloví

V angličtině také existuje celá řada přísloví, která se nějakým způsobem vztahují k chybám a omylům. Některá se vztahují přímo k chybám, některá na důsledky chyb. Některá se používají pro popis chyb a omylů lidí a jiná pro závady a chyby věcí. Některé potom okrajově souvisejí s tématem chyby, většinou popisují následky či příčiny omylu.

První řádek uvádí anglický originál, řádek bezprostředně následující obsahuje české přísloví, které vyjadřuje přibližně totéž. Uvedená přísloví byla čerpána z knihy Anglická přísloví-English Proverbs autorky Evy Lacinové, vydané nakladatelstvím Fragment v roce 1996.

Příslloví o omylnosti člověka

To err is human.
Mýlit se je lidské.

Accidents will happen in the best regulated families.
To se stává i v (nej)lepších rodinách.

Every man has his faults.
Nikdo není bez chyb. / Nikdo není dokonalý.
(Stejný význam má i poměrně běžné spojení *Nobody's perfect.*)

Great men have great faults.
Velcí lidé mají velké chyby.

Great men's sons seldom do well.
Vzácných předků potomek, často bývá holomek.*

He is lifeless that is faultless.
Kdo nežije, nechybuje.

He is good that failed never.
Mýlit se je lidské.

Homer sometimes nods.
I mistr tesař se někdy utne.

If you don't make mistakes you don't make anything.
Kdo nic nedělá, nic nezkazí.

It is easy to find a stick to beat a dog.

Kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde.

No man is hero to his valet.

Náš služebník o nás ví vše.

No man is infallible.

Nikdo není neomylný. / Každý se někdy zmýlí.

No living man all things can.

Nikdo neumí všechno.

Příslloví o nedokonalosti světa a věcí

Every light has its shadow.

Všude je chléb o dvou kůrkách.

(I vlas má svůj stín. *)

Every path has a puddle.

Na každé cestě šlápneme do louže.

No land without stones or meat without bones.

Na všem najdeš chybu. / Nic není dokonalé.

No rose without thorn.

Není růže bez trní.

No day so clear but has dark clouds.

I nejhezčí den má své mraky.

Every cloud has its silver lining.

Na všem zlém je něco dobré. / Všechno má své světlé stránky.

The best cloth may have a moth in it.

I v nejlepší látce může být mol. / Není zlato všechno, co se třpytí.

There are spots even on the sun.

Nic není bez chyby. / Nikdo není bez chyby.

Příslloví o příčinách či následcích chyb

Bad excuses are worse than none.

Kdo se neumí omluvit, ať se neomlouvá.

He who wants a mule without fault must walk on foot.

Kdo moc vybírá, přebere.

He that corrects not small faults will not control great ones.

Kdo přehlédne drobné chyby, přehlédne i velké.

He that excuses himself, accuses himself.
Kdo se omlouvá, ten se vymlouvá.

It is a good horse that never stumbles.
I ten nejlepší kůň někdy klopýtne.

The best things can be abused.
I nejlepších věcí se dá zneužít.

It is too late to shut the stable door after the horse has bolted.

It's no use closing the stable door after the steed has bolted.

Přijít s křížkem po funuse.

(Jsou uvedeny dvě možné formy tohoto přísloví, které se často mezi sebou kombinují, např. druhý příklad je běžně ukončen větou "... after the horse has bolted.")

It is too late to call back yesterday.
Pozdě bycha honit.

It is no use crying over spilt milk.
Pozdě plakat nad rozlitým mlékem.

What is done cannot be undone.
Co se stalo, nedá se odestát.

* české ekvivalenty označené hvězdičkou pocházejí z díla "Mudrosloví národu slovanského ve příslovích", které v roce 1851 sestavil z lidových pořekadel a přísloví František Ladislav Čelakovský (1799-1852), jak na ně odkazuje zdroj anglických přísloví.

Závěr

Vzhledem k tomu, že koncepce této diplomové práce obsahuje hodnocení prakticky v každé kapitole a ke každému ze synonym, není třeba tato hodnocení a závěry opakovat zde, nicméně tato práce odhalila několik zajímavých faktů a skutečností. Mezi zajímavé patří např. zjištění, že latinismus *erratum* (používaný v plurálu podle latinských pravidel – *errata*) nemá v angličtině zcela přesný význam, což je u latinských výrazů zcela ojedinělé. Obvykle právě latinismy (a jiné doslovně přejaté výrazy) mají přesně daný význam, často mnohem specifičtější, než anglický (přeložený) ekvivalent. Mezi jiné, ne zcela přesně vymezené výrazy, se zařadilo také slovo *misfire*, které má do jisté míry opačné významy (selhání pušky = nevystřelení vs. vystřelení a netrefení cíle). Zajímavým se také ukázalo např. slovo *fault*, které se objevuje v hovorovém jazyce jen v několika variantách jedné fráze, zatímco v odborném jazyce má celou řadu významů a používá se v mnoha oborech.

V dnešní době již málo překvapivým, avšak zajímavým faktem je to, že téměř každý z nehovorových výrazů pro "chybu" nachází své uplatnění na poli výpočetní techniky, a to i takové výrazy, jako je právě *erratum*. Z běžnějších synonym vlastně každé označuje nějakou skutečnost v této oblasti, od náhlého selhání počítačové sítě až po špatně navržený procesor nebo programové vybavení.

Stejně jako v případě výpočetní techniky, tak i v oblasti sportu, v našem případě především fotbalu, nacházejí výrazy pro "chybu" široké pole uplatnění. Zde se častěji objevují hovorové (i slangové) výrazy, avšak ani formální výrazy nejsou výjimkou.

Neméně zajímavé bylo odhalení několika neměnných frází, které jsou tvořeny ze synonym pro "chybu", od poměrně očekávaných *slip of the tongue* či *slip of the pen*, až po méně obvyklé jako např. *Freudian slip* nebo *Persian flaw*.

Mnohdy velmi překvapivé výsledky poskytlo zjišťování původu slov v moderní angličtině, kde se jako jazyky, které nejčastěji rozšířily anglickou slovní zásobu, objevily, kromě snadno předpokládané latiny a němčiny, také stará norština, islandština, góština, provensálšina, řečtina a mnohé další. Vyšel tak najevo např. nečekaný původ

slova *mistake*, který přes formální podobnost předpony *mis-* s latinskou předložkou, není vůbec latinského původu a pochází ze staré švédštiny a norštiny.

Neméně hodnotné informace poskytuje závěrečné statistické zhodnocení, které porovnává zkoumané výrazy podle počtu výskytů v různých zdrojích a textech, umožňující komplexní pohled na četnost a vzájemný poměr v jazyce. Tento průzkum ukázal, že např. *error* je sice nejčastějším synonymem pro "chybu", avšak žáci studující angličtinu se jako první naučí výraz *mistake*. Dochází tak k překvapujícímu zjištění, že odbornější a techničtější výraz (*error*) v tomto případě převažuje nad obecnějším a běžnějším (*mistake*). Podobný vzájemný vztah mají např. i výrazy *erratum* (odbornější) a *misprint* (obecnější). Rozšiřujícím doplňkem je tabulka slovesných, adjektivních a adverbálních tvarů jednotlivých synonym, kdy tato tabulka, zdánlivě bezproblémová, ukázala, že některé výrazy sice tvoří formálně určitý tvar, avšak jeho význam může být diametrálně odlišný od významu substantiva.

Jazykově nejsložitější a zároveň nejrozmanitější se ukázaly kapitoly o idiomatických výrazech, pořekadlech a příslovích. Tyto výrazy mohou být zcela nepřeložitelné, a mnohdy doslovně přeložené nedávají v češtině žádaný smysl. Je velmi zajímavé sledovat formální a sémantické odchylky obou jazyků, jak vyjadřují stejnou nebo podobnou zkušenost.

Myslím si, že tato práce splnila cíl, který si předsevzala – prozkoumání kolokačních tendencí nejběžnějších i méně běžných synonym pro "chybu" v moderní angličtině. Jak již bylo uvedeno, tato práce se pokusila zachytit co nejvíce aspektů každého zpracovaného synonyma, jeho kolokační tendence a omezení, použití v různých oborech lidské činnosti, případně formálnost či hovorovost, původ a četnost v současném jazyce.

Summary

This thesis has fulfilled the goal that has been set – to analyse and describe the collocational restrictions and possibilities of both most common and relatively rare synonyms for "mistake" in modern English. These collocational tendencies were analysed from all different points of view, such as fields of knowledge where they appear normally as well as verbal, nominal, adjectival and prepositional collocations that are typical for each of these synonyms. Synonymic expressions were also classified according to formality, semantic shades and, in the end, according to their frequency in contemporary language. These results offer ^a basic overview of the topic which itself would provide enough material for much deeper and more complex research. As an addition, the etymology and origin of these synonyms is included, as well as comprehensive frequency statistics. ^{its} At the end the thesis points out a selection of the most common idiomatic expressions and proverbs.

Seznam použité literatury

Teoretická literatura

- ◆ Collins Cobuilt English Usage, Harper Collins Publishers, 1995
- ◆ Čermák, F.; Filipec, J.: **Česká lexikologie**, Praha, 1985
- ◆ Čermák, F.: **Research Methods in Linguistics**, Karolinum, Praha, 2002
- ◆ Černý, J.; Holeš, J.: **Sémiotika**, Portál, Praha, 2004
- ◆ Doubravová, J.: **Sémiotika v teorii a praxi**, Portál, Praha, 2002
- ◆ Hauser, P.: **Nauka o slovní zásobě**, SPN, Praha, 1980
- ◆ Lacinová, Eva: **Anglická přísloví / English Proverbs**, Fragment, Havlíčkův Brod, 1996
- ◆ Löffler, Hans; Goldman, Leonard: **English Synonyms And How To Use Them**, Veb Verlag Enzyklopädie, Leipzig, 1986
- ◆ Wright, John: **Idioms Organiser**, Heinle-Thomson, Boston, 1999

Excerptovaná literatura³⁷

- ◆ www.bbc.co.uk (a všechny související stránky (<http://news.bbc.co.uk/> apod.)
- ◆ www.dailymail.co.uk
- ◆ www.digitalspy.co.uk
- ◆ www.femalefirst.co.uk
- ◆ www.guardian.co.uk
- ◆ www.icwales.co.uk
- ◆ www.independent.co.uk
- ◆ www.mirror.co.uk
- ◆ www.publications.parliament.uk
- ◆ www.telegraph.co.uk
- ◆ www.theregister.co.uk
- ◆ www.timesonline.co.uk

³⁷ vzhledem k obrovskému množství prozkoumaných internetových stránek není tento výčet zdaleka úplný, avšak z uvedených zdrojů byla excerpta čerpána nejčastěji.

- ◆ www.zdnet.co.uk
- ◆ www.saferhealthcare.co.uk
- ◆ www.manchesteronline.co.uk
- ◆ www.thisislancashire.co.uk
- ◆ www.thisislocallondon.co.uk

Použité slovníky

- ◆ Carney, Faye; Waite, Maurice: **Pocket English Thesaurus**, Penguin Books, London, 1985
- ◆ **Chambers Dictionary**, Chambers Harrap Publishers, Edinburgh, 1997
- ◆ **Longman Dictionary of Contemporary English**, Longman Group, Harlow, 1995
- ◆ Roget, Peter Mark; Roget, John Lewis; Roget, Samuel Romilly: **Roget's Thesaurus of English Words and Phrases**, Penguin Books, Harmondsworth, 1953
- ◆ **The Oxford Dictionary of English Etymology**, Oxford University Press, Oxford, 1985
- ◆ **Webster's Compact Dictionary of Synonyms**, Merriam Webster, Springfield (Massachusetts), 1987